

NR 78.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om värnskatt, m. m.; given Stockholms slott den 10 november 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att

dels antaga härvid fogade förslag till förordning om värnskatt,
dels ock bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

F ö r s l a g
till
förordning om värnskatt.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

För budgetåret 1939/40 skall enligt vad i denna förordning stadgas till staten erläggas en särskild skatt å inkomst och förmögenhet, benämnd värnskatt.

2 §.

Värnskatt skall av fysisk eller juridisk person utgöras med halva beloppet av den statliga inkomst- och förmögenhetsskatt, som författningsenligt påförts eller kommer att påföras den skattskyldige på grund av taxering för år 1939, dock ej där utskyldsbeloppet för den skattskyldige skulle understiga en krona.

Värnskatt erlägges i den kommun, där den skattskyldige år 1939 taxerats till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt.

3 §.

Skattskyldig fysisk person må efter ansökan kunna helt eller delvis befrias från utgörande av värnskatt, därest hans skatteförmåga i jämförelse med förhållandena under beskattningsåret blivit i hög grad nedsatt på grund av långvarig sjukdom, arbetslöshet, militär tjänstgöring, inträde i pensionsåldern, avsevärd försämring i av den skattskyldige bedriven näringsverksamhet eller annan därmed jämförlig omständighet samt synnerliga svårigheter med skattens gäldande till följd därav finnas vara för handen. Motsvarande befrielse från utgörande av värnskatt må medgivas oskift dödsbo.

4 §.

1 mom. Ärende rörande skattebefrielse jämlikt 3 § upptages och prövas av den särskilda prövningsnämnden i det län, inom vilket den skattskyldige år 1939 taxerats till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, såvitt angår Stockholm av den särskilda prövningsnämnden i staden. Har sådan taxering prövats av den mellankommunala prövningsnämnden, avgöres fråga om skattebefrielse av den särskilda mellankommunala prövningsnämnden.

Ansökan om skattebefrielse skall, skriftligen avfattad och åtföljd av den utredning sökanden vill åberopa, senast den 15 februari 1940 ingivas till vederbörande länsstyrelse eller, såvitt angår Stockholm, till överståthållar-

ämbetet, sökanden obetaget att på eget äventyr i betalt brev med posten till myndigheten insända ansökningen så tidigt att den inom sagda tid dit inkommer. Skall ansökan prövas av den särskilda mellankommunala prövningsnämnden, ingives eller insändes den inom tid som nyss sagts till länsstyrelsen i det län, inom vilket den skattskyldige år 1939 taxerats till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt. I sistnämnda fall åligger det myndighet, som mottagit ansökningen, att snarast möjligt översända denna till den särskilda mellankommunala prövningsnämnden.

Ej må den omständigheten att ansökan om skattebefrielse ingivits eller insänts till annan länsstyrelse än ovan sagts utgöra hinder för ansökningens upptagande till prövning, därest den inkommit till nämnda länsstyrelse före utgången av den stadgade ansökningstiden; i sådant fall skall länsstyrelsen omedelbart överlämna ansökningen till vederbörande myndighet för vidare behandling.

2 mom. Beträffande särskild prövningsnämnds verksamhet, såvitt angår ärenden rörande skattebefrielse jämlikt 3 §, skola där ej annat nedan sägs taxeringsförordningens föreskrifter rörande sådan prövningsnämnd i tillämpliga delar gälla.

Över ansökan om skattebefrielse skall yttrande inhämtas från ordföranden i vederbörande taxeringsnämnd.

Särskild prövningsnämnds beslut skall ofördröjligen mot bevis delgivas sökanden genom utdrag av nämndens protokoll.

Nämnden skall, utom i fall som i 4 mom. sägs, hava avslutat sitt arbete såvitt angår ifrågavarande ärenden före den 1 maj 1940.

3 mom. Över särskild prövningsnämnds beslut i ärende rörande skattebefrielse jämlikt 3 § må besvär anföras hos kammarrätten av vederbörande landskamrerare eller i förekommande fall skattedirektören vid överståthållarämbetets avdelning för skatteärenden eller allmänna ombudet hos den mellankommunala prövningsnämnden, så ock av den skattskyldige. Vad i 125 § taxeringsförordningen stadgas i fråga om klagan över prövningsnämnds beslut skall därvid i tillämpliga delar gälla.

Över kammarrättens utslag i ärende som nu sagts må klagan icke föras.

4 mom. Har efter besvär skattskyldig genom beslut av prövningsnämnd, kammarrätten eller Kungl. Maj:t åsatts taxering eller höjd taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1939 och är sådant förhållande som i 3 § sägs för handen, äger den skattskyldige hos särskild prövningsnämnd varom i 1 mom. förmäles inom sextio dagar efter erhållen del av beslutet ansöka om befrielse från värnskatt.

Har beträffande skattskyldig, som erhållit skattebefrielse enligt 3 §, kammarrätten eller Kungl. Maj:t efter besvär meddelat beslut, varigenom taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1939 nedsatts, skall den medgivna befrielsen avräknas å belopp varmed värnskatt i anledning av beslutet eljest skolat nedsättas; dock må den skattskyldige på sätt och inom tid som i första stycket sägs göra ny ansökan om skattebefrielse enligt 3 §. Vid beslut av prövningsnämnd om nedsättning av taxering som nyss sagts skall

nämnden tillika bestämma i vad mån den enligt 3 § medgivna befrielsen skall avräknas å belopp varmed värnskatt i anledning av beslutet eljest skolat ned-sätts.

5 mom. Å skattebelopp, som på grund av stadgandet i 3 § restitueras, skall ränta ej utgå.

5 §.

Den som eftertaxerats till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1939 skall eftertaxeras jämväl till värnskatt enligt denna förordning till be-hörigt belopp. De rörande eftertaxering till förstnämnda skatt meddelade bestämmelserna skola därvid i tillämpliga delar lända till efter rättelse.

6 §.

Har jämlikt bestämmelsen i 23 § förordningen om statlig inkomst- och för-mögenhetsskatt skattebefrielse meddelats för dödsbo, skall motsvarande be-frielse åtnjutas jämväl i fråga om värnskatt enligt denna förordning.

7 §.

Där jämlikt 24 § förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt oskift dödsbo svarar för dylik skatt allenast med tillgångarna i boet eller del-ägare i skiftat dödsbo allenast för vad av skatten å hans lott belöper och alle-nast med sin lott i boet, skall motsvarande gälla i fråga om värnskatt enligt denna förordning.

8 §.

Vad i 32 § förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt stad-gas om rätt för Kungl. Maj:t att till undvikande av eller lindring i dubbelbe-skattning förordna om efterskänkande av inkomst- och förmögenhetsskatt skall äga motsvarande tillämpning beträffande värnskatt enligt denna för-ordning.

9 §.

För tillämpning av denna förordning erforderliga föreskrifter utfärdas av Kungl. Maj:t.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 november 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND, HÄGGLÖF.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, förslag till förordning om värnsskatt, m. m. samt anför därvid följande:

Den värnsskatt, varom jag i det följande framlägger förslag, utgör den viktigaste av de nya inkomster som äro avsedda att upptagas för att möta den väntade budgetbristen. Det synes därför lämpligt att till detta förslag knyta en redogörelse för de allmänna synpunkter på det finansiella och ekonomiska läget, som varit vägledande vid bedömningen av finansieringsfrågorna. Det praktiska spørsmålet i vilken utsträckning budgetbristen bör täckas genom en omedelbar ökning av verkliga inkomster eller i vad mån lånevägen rimligen kan beträdas, synes därvid icke kunna bedömas enbart som en fråga om fördelningen av bördan mellan nuet och framtiden. Hänsyn måste väsentligen tagas även till det inflytande, finansieringsformen kan väntas utöva på det allmänna ekonomiska läget. Det blir därför nödvändigt att gå närmare in på frågan om köpkraftsutvecklingen såsom en av de faktorer som bli bestämmande för våra möjligheter att skydda det inhemska penningvärdet. Jag vill här erinra om att jag, vid anmälan av vissa förslag avseende en reglering av den försämrade varuförsörjningens inflytande på prispölingen, såsom mål för prispölitiken angivit förhindrandet av prisstegringar utöver den nivå som betingas av ökad knapphet vid oförändrad köpkraft. Detta program innebär tydligen med avseende å utvecklingen av köpkraften — eller m. a. o. den totala monetära efterfrågan — att man skall eftersträva en stabilisering av denna vid oförändrad nivå; varu- och tjänstemängden kommer då att representera ett ungefär oförändrat totalvärde i penningar och nationalinkomsten att nominellt om än ej reellt kvarstå på förkrignivån. Programmet innebär ett konsekvent fullföljande av de principer för penningpölitiken, som vid 1932 års riksdag fastställdes att gälla sedan kronans värde frigjorts från sin bundenhet vid guldet; när det angivna målet här karakteriserats på annat sätt än då skedde, motiveras detta av att man då tog hänsyn till möjligheten av höjda importpriser men ej till andra, nu aktuella uttryck för en försämrad varuförsörjning.

Budgetens balansering som led i den allmänna ekonomiska politiken.

Allmänna synpunkter.

Det gamla kravet att budgeten skall vara balanserad har sin starkaste motivering i uppfattningen, att det är oriktigt att belasta framtiden med betalningen av utgifter för aktuella ändamål, när icke dessa utgifter beräknas leda till en ökning av statens framtida inkomster eller på annat sätt väntas komma framtiden till godo. En dylik överföring på framtiden av den löpande periodens utgifter medför tydligen att statens finansiella ställning på längre sikt försvagas. Vill man förhindra en sådan utveckling, är det alltså nödvändigt att täcka löpande utgifter och oräntabla kapitalinvesteringar med verkliga inkomster.

Balanseringsfrågan är emellertid, såsom redan blivit nämnt, av betydelse ej endast för skattebördans fördelning mellan nutid och framtid och för de därav följande förändringarna av statens finansiella ställning. Dess lösning medför även viktiga konsekvenser från penningpolitisk synpunkt. Om statens löpande utgifter finansieras med skattemedel och andra verkliga inkomster, innebär detta, att den totala monetära köpkraft, som användes till att på marknaden efterfråga varor och tjänster, härigenom varken ökas eller minskas. I så måtto rubbar alltså statsregleringen ej den balans mellan efterfrågan och tillgång på varor och tjänster, som måste upprätthållas för att prisnivån ej skall få en tendens att röra sig uppåt eller nedåt. En överbalansering av budgeten betyder däremot vanligen, att köpkraft i viss utsträckning indrages, en underbalansering åter att köpkraften ökas. Det köpkraftstillskott som en underbalansering i och för sig tillför marknaden får vägas mot den köpkraftsminskning som finansieringen av underskottet kan medföra, om den sker genom upplåning i fria marknaden. I nuvarande läge medför den tillfälliga, stora kassahållning hos företag och enskilda som är disponibel för placering, att den köpkraftsminskande effekten av en statlig upplåning framstår som till sin storlek oviss.

Av budgetbalanseringens inflytande på köpkraftsutvecklingen har man dragit den slutsatsen, att marknaden under nedgångstider borde stimuleras genom underskottsbudgetering men att å andra sidan i uppgångstider ett prisstegrande överflöd på köpkraft borde såvitt möjligt neutraliseras genom en överbalansering av budgeten. Dessa penningpolitiska synpunkter på budgetbalanseringen äro av omedelbar vikt i dagens situation, där risker finnas för en fortgående allmän köpkraftsökning med därav betingad prisstegring.

Det aktuella läget ur statsfinansiell synpunkt.

Den för löpande budgetår fastställda riksstaten är jämnt balanserad. Utvecklingen under hösten har emellertid gjort det nödvändigt att för försvarsändamål av olika slag disponera medel till belopp, vida överstigande de i riksstaten anvisade. Samtidigt har risk uppkommit för att vissa statliga inkomster komma att inflyta med väsentligt mindre belopp än tidigare beräknats. En överslagsberäkning, för vars grunder jag får närmare redogöra i ett senare sammanhang, ger vid handen, att berörda faktorer tillsammans kunna befaras leda till ett budgetunderskott på 500 à 600 miljoner kronor, om icke motåtgärder vidtagas.

En överflyttning av utgifter på framtiden av den omfattning, det angivna underskottet skulle representera, kan icke anses finansiellt riktig. Visserligen är det sant, att utgifter för försvarsändamål, avseende materiel och andra varaktiga nyttigheter, i stor utsträckning komma framtiden till godo och därför ur den här närmast anlagda synpunkten ej i sin helhet kräva omedelbar täckning. Men häremot måste vägas, att även kommande år kunna belastas med omfattande utgifter för likartade ändamål och att en underlåtenhet att nu täcka de extraordinära försvarsutgifterna därför kan befaras leda till en icke rimlig finansiell belastning i framtiden. Slutsatsen synes bli, att en underbalansering ur rent finansiell synpunkt visserligen nu kan anses tillätlig men att underskottet måste hållas inom måttliga gränser, snävare ju mera pessimistisk man har anledning vara rörande den framtida utvecklingen av försvarsbehoven.

Det aktuella läget ur allmänna ekonomiska synpunkter.

Den bedömning av finansieringsfrågan, som sålunda synes bli resultatet av ett övervägande ur mera begränsade statsfinansiella synpunkter, måste emellertid i nuvarande läge ytterligare prövas under hänsynstagande till den sannolika utvecklingen hos produktionen, priserna och penningvärdet. När man som mål för prispolitiken uppställer förhindrandet av en prisstegring orsakad av köpkraftstillskott, blir en underbalansering av budgeten och den därmed förknippade köpkraftsökningen ur penningpolitisk synpunkt tillätlig endast under vissa bestämda förutsättningar. Den kan tillåtas om och i den mån den framstår som ett korrektiv mot en av andra orsaker framkallad köpkraftsminskning på marknaden eller om och i den mån den kan motvägas genom en motsvarande, med penningpolitiska medel vunnen respektive av de statliga utgifternas inriktning eller beskattningen framkallad köpkraftsminskning. Ett ståndpunktstagande till frågan om budgetens balansering förutsätter under dessa omständigheter tydligen i första hand en prövning av den fria köpkraftsutvecklingen — eller m. a. o. den köpkraftsutveckling som är att vänta, om man tills vidare bortser från möjligheten av kreditpolitiska åtgärder och från budgetutformningens egen inverkan på situationen — men därjämte också en diskussion av hur köpkraften kan påverkas på penningpolitisk väg eller av statsutgifternas inriktning och be-

skattningen. Ett försök till bedömning av vissa för *den fria köpkraftsutvecklingen* bestämmande faktorer har gjorts i en för finansdepartementets räkning utarbetad promemoria som torde få bifogas protokollet i detta ärendet (*Bilaga A*). Här torde jag först få angiva några huvudsynpunkter på detta spörsmål för att därefter övergå till de båda andra, nyss angivna frågorna.

I ett läge av den art som nu möter kan den ökade varuknappheten, såsom jag vid motiveringen av förslaget om överföring på staten av vissa krigsrisker vid import utvecklat, tänkas ge upphov till primära prisstegringar av sådan omfattning, att resultatet blir vinster och inkomstökningar, vilka komma att bilda underlaget för en stegring av den monetära efterfrågan. Denna köpkraftsökning föranleder i sin tur sekundära prisstegringar, vilka ge upphov till nya vinster etc. De vidtagna och planerade åtgärderna mot obefogade prisstegringar avse att förhindra en dylik utveckling. En förutsättning för att dessa åtgärder skola leda till önskat resultat, är givetvis att starka spänningar mellan utbud och efterfrågan förebyggas, vilket bland annat innebär, att åtgärderna måste vidtagas på ett så tidigt stadium, att den befarade köpkraftsökningen kan effektivt motarbetas. Lyckas man ej med detta, blir det synnerligen vanskligt att sedan förhindra den fortgående prisstegringen genom mera generellt verkande medel, vilka knappast kunna undgå att i vissa hänseenden påverka näringslivet på ett skadligt sätt.

En ökning av den totala köpkraften kan även befaras, om den allmänna lönenivån under påverkan av höjda levnadskostnader skulle börja röra sig uppåt. Under nuvarande förhållanden bleve nämligen resultatet av en mera kraftig lönestegring sannolikt en allmän höjning av inkomsterna, som kunde få mycket vittgående konsekvenser för prisutvecklingen. Ett liknande resultat kan förväntas, om andra befolkningsgrupper pressa upp sina inkomster.

I köpkraftsökande riktning verkar även en minskning av sparandet. Om konsumenterna i större utsträckning än förut använda sin inkomst till varuinköp, kommer den allmänna balansen mellan efterfrågan och tillgång tydligen att förskjutas i prisstegrande riktning. Den internationella oron har i vårt land gett anledning både till att sparande, som eljest varit att förvänta, underlåtit och till att redan förefintligt sparkapital uttagits från bankerna och använts till varuinköp.

Samma verkan som av en minskning av sparandet har man att vänta från en ökning av investeringarna. Krisen torde hittills ha hämmat den normala investeringsverksamheten. Men om kriget fortgår och vårt land står utanför konflikten, har man erfarenhetsmässigt att räkna med möjligheten av en krigskonjunktur med omfattande nyinvesteringar inom nya produktionsområden. En viss nyinvesteringsverksamhet blir en nödvändig följd av produktionens anpassning efter ändrade marknadsförhållanden.

I köpkraftsminskande riktning verkar i första hand den produktionsinskränkning som inträtt eller är att vänta inom våra viktigare ex-

portindustrier och inom byggnadsindustrien samt vissa service-industrier. Den minskade aktiviteten på dessa områden medför en direkt inkomstreduktion för de i produktionen delaktiga och därutöver en minskning av intäkterna inom de produktionsgrenar, som indirekt beröras av den primära produktionsbegränsningen.

Den nu omnämnda produktionsinskränkningen återspeglar i en del fall försämringen i produktionens aktuella eller förväntade avsättningsmöjligheter; främst gäller detta exportföretagen. I andra fall har den inträdda eller hotande minskningen i försörjningen med vissa materialier gjort sitt inflytande gällande. I det sistnämnda hänseendet kan trycket kanske i viss mån lättas, i samma mån som materialbesparande förändringar i produktionstekniken hinna att genomföras eller ersättningsvaror kunna frambringas.

Även utöver vad ovan nämnts kan man i nuvarande situation vänta sig en köpkraftssänkande effekt av utrikeshandeln. För den händelse importen kvantitativt sett hävdas trots höjda priser och försvårad tillförsel — vilket nu är fallet — blir resultatet nämligen en reduktion av den köpkraft, som står till förfogande för efterfrågan av hemmamarknadsvaror. Producenterna av dessa få alltså minskade inkomster, vilket innebär, att den totala köpkraften inom landet successivt reduceras.

Här ha de olika faktorerna bedömts med hänsyn till sina direkta verkningar på köpkraften. Det bör ej förbises, att de även medföra betydelsefulla återverkningar på kreditmarknaden, varigenom köpkraften påverkas på ett mera indirekt sätt. En minskning av sparandet, som efter vad nyss nämnts primärt är en köpkraftsökande faktor, medför sålunda samtidigt en ökad stramhet på penningmarknaden, som påverkar köpkraften i sänkande riktning. Detsamma gäller en investeringsökning. När det blir fråga om förändringar i utrikeshandeln, gå däremot de direkta och indirekta verkningarna på köpkraften inom landet i samma riktning. Det har ovan förutsatts att en nedgång av exporten kan förväntas, under det att importen troligen åtminstone till en tid kan bättre upprätthållas. I alla händelser framstår en ökning av importöverskottet såsom sannolik. När de tillgångar, som användas för finansieringen av detta överskott, fråndragas den inhemska penningmarknaden, blir följderna en åtstramning, som givetvis verkar i köpkraftsminskande riktning och alltså på ett effektivt sätt förstärker den primära effekten av utrikeshandelns omläggning. Denna tendens förstärkes ytterligare, i den mån utlandet tar hem i Sverige placerade medel, och kan bli mycket kraftig om en kapitalexport skulle komma till stånd genom överflyttning av inhemska kapitaltillgångar till utlandet, en eventualitet som kan tänkas bli aktuell vid en tillspetsning av det utrikespolitiska läget.

En avvägning mellan de här nämnda köpkraftsökande och köpkraftsminskande faktorerna i dagens marknadsläge erbjuder stora vanskligheter. Det är dock knappast för djärvt att antaga, att de produktionsinskränkningar, som redan inträtt eller äro att emotse till följd av otillräcklig försörjning med materialier, jämte förskjutningarna inom utrikeshandeln, kom-

ma att fälla utslaget och att den fria marknadsutvecklingen därför kommer att gå i riktning mot minskad köpkraft. De reservationer som måste göras till denna slutsats framgå av det anförda; jag vill här blott erinra om förutsättningen, att några större primära inkomststegringar ej komma till stånd. Skulle antagandet om en utveckling mot minskad köpkraft visa sig riktigt, finnes i motsvarande mån utrymme för en underbalansering av budgeten. Möjligheten av en annan marknadsutveckling än den här antagna gör det emellertid påkallat att pröva i vad mån staten själv kan bidra till skapandet av ett sådant utrymme för finansiering med lånemedel. Om därvid alltjämt bortses från budgetutformningens inflytande, kommer frågan att gälla statens möjligheter till köpkraftsminskande åtgärder på kreditmarknaden.

Bland de tänkbara *kreditpolitiska åtgärderna* är en räntehöjning enligt den gängse uppfattningen den tekniskt minst betänkliga formen för en åtstramning av marknaden. Den fria marknadsutvecklingen har redan själv medfört en viss sådan åtstramning, i det att räntan på långa krediter pressats upp. De korta räntorna ha blott i begränsad utsträckning följt med i denna utveckling. Tendenser ha även framträtt till en kvantitativ begränsning av kreditgivning. Dessa förändringar stå, såsom nyss antytts, i växelverkan med vissa av de tidigare berörda förskjutningarna. I räntestegrande riktning verkar sålunda nedgången i sparandet — till vilken kommit uttag från kreditinrättningar i syfte att öka enskilda företagares eller medborgares egna kontanta kassor — och minskningen i inkomsterna inom exportindustrierna såväl som en fortsatt stor import. Räntehöjningen motverkas tydligen genom att kreditefterfrågan för enskilda investeringar får antagas vara vikande.

När man går att bedöma statens möjligheter att på kreditpolitisk väg begränsa köpkraften, måste man beakta att en höjning av utlåningsräntorna är ett tveeggat vapen som för närvarande måste handhas med försiktighet. Såsom de uppgifter, som framlagts i den tidigare nämnda promemorian äro ägnade att visa, kan en höjning av den allmänna räntenivån befaras allvarligt pressa vissa näringsområden, som redan av andra skäl fått sitt läge väsentligt försämrat och där sysselsättningen därför nedgått eller hotar att nedgå. I den mån ett allmänt verkande tryck på prisnivån ernås, köpes det för närvarande till priset av en sådan skärpning av depressionstrycket för viktiga produktionsgrenar. Man måste vidare för närvarande räkna med att höjda utlåningsräntor på vissa områden kunna betyda höjda priser. Framför allt bör man ej förbise, att effekten på bostadsmarknaden av en räntehöjning nu kan bliva en stegring av hyresnivån.

En höjning av endast inlåningsräntorna skulle till sin verkan vara övervägande gynnsam. Utrymme för en isolerad höjning av nämnda räntor är dock för närvarande obetydligt. Effekten på sparandet av den möjliga höjningen är mycket svår att bedöma men bör icke överskattas.

Skall man på kreditpolitisk väg åstadkomma en motvikt mot en underbalansering, synes detta under angivna omständigheter få ske i första hand

genom planmässig kreditransonering, detta icke minst med tanke på att effekten av ingripandet då kan bättre avvägas efter marknadsläget. Situationen blir givetvis omkastad för den händelse en krigskonjunktur skulle börja utveckla sig och den enskilda investeringsverksamheten skulle i större utsträckning ökas; en allmän räntehöjning kommer då att framstå som påkallad. Jag vill i detta sammanhang erinra om att Kungl. Maj:t den 3 november 1939 meddelat beslut om upprättandet av en särskild nämnd, med uppgift att följa utvecklingen på kreditmarknaden och utgöra ett forum för överläggningar mellan representanter för de för denna utveckling närmast ansvariga statliga och enskilda institutionerna.

Budgetens balansering och kreditvilkorens gestaltning äro samordnade led i den ekonomiska politiken. Här har närmast diskuterats, vilka gränser marknadsläget sätter för utnyttjandet av kreditpolitiken såsom medel att stödja en viss finanspolitik. Med lika stort fog kan dock omvänt frågas, vilka gränser de statsfinansiella förhållandena uppdraga för en anpassning av budgetens utformning efter den ur marknadssynpunkt lämpliga kreditpolitiken. I den mån det anses önskvärt att undvika räntehöjningar, bör tydligen redan denna omständighet föranleda, att statens utgifter och låneanspråk begränsas i den omfattning förhållandena det medgiva.

Det nu sagda hänför sig närmast till kreditpolitiska åtgärder på den inhemska marknaden. Staten kan emellertid även genom att reglera växelkurserna och kapitalrörelserna i förhållande till utlandet påverka det möjliga utrymmet för en underbalansering av budgeten. Detta utrymme ökas tydligen, i samma mån som de utländska växelkurserna hållas på en relativt låg nivå, varvid uppkommande importöverskott med köpkraftsminskande och räntehöjande verkan finansieras med tillgängliga valutareserver. En sådan valutapolitik har även genom sitt prissänkande inflytande en köpkraftsbegränsande verkan.

Jag kommer så till slut till frågan om *budgetutformningens egen inverkan* på utvecklingen. Jag har redan förut angivit storleksordningen av den utgiftsökning, som kan emotses, och skall nu tillfoga några anmärkningar rörande effekten på den totala köpkraften av de statliga utgifternas inriktning och valet av inkomstkällor.

Det väntade budgetunderskottet kan återföras på ökade utgifter med väsentligt olika inverkan på marknadsläget. Jämte de ökade personalkostnaderna äro de stora materialinköp, som äro avsedda att verkställas under året, i detta sammanhang av intresse.

Vid överföring av personal till militär tjänst från enskild komma de ökade statliga utgifterna att i huvudsak motvägas av minskade utbetalningar från privata arbetsgivare. En sammanlagd inkomstökning kan visserligen tänkas, i den mån inkallelserna till militär tjänst föranleda, att tidigare arbetslösa vinna anställning, men häremot får vägas, att inkallelserna ofrånkomligen medföra rubbningar i produktion och handel, som i sig tendera att minska köpkraften.

Om de ökade materialinköpen — såsom nu är fallet — måste ske vid relativt fullständigt kapacitetsutnyttjande i de berörda industrigrenarna och om man tillåter att varufördelningen mellan staten och enskilda avnämare av materialerna ifråga bestämmes genom en prishöjande konkurrens om varorna, få statsinköpen en omedelbar köpkraftseffekt av vittgående betydelse. Om åter varufördelningen kan ordnas genom ett planmässigt tillgodo-seende av olika behov till skäligen priser, komma även de statliga materialinköpen att motvägas av minskade inköp från andra håll. Totaleffekten av statsutgifternas ansvällning kan i detta fall, om prishöjningar utöver påvisbara kostnadsökningar ej komma till stånd, tänkas mer än kompenseras genom de produktionsinskränkningar i enskild verksamhet som framtvings av nödvändigheten att disponera vissa förnödenheter för försvarsändamål. Här angivna verkningar kunna dock endast påräknas på relativt kort sikt, innan den ökade efterfrågan på materiel hunnit ge upphov till kapacitetsutvidgningar.

Vad slutligen angår statliga utlägg för övertagande av redan förefintliga kapitalföremål från enskilda, blir effekten härav på köpkraftsutvecklingen beroende på om säljarna använda de erhållna medlen för inköp av konsumtions- eller investeringsvaror, eller om de sätta in dem å bankräkning eller placera dem i värdepapper. Endast i det förra fallet framträder en direkt köpkraftsökning.

Sammanfattande kan sägas att de ökade statsutgifterna icke böra medföra en lika stor köpkraftsökning, eftersom de med nödvändighet i viss utsträckning motvägas genom minskade utbetalningar från enskilda. Betydelsen av denna kompensation ökas på nyss angivna grunder, i den mån prissättning och varufördelning kan bli föremål för reglering så att fortgående prishöjningar undvikas. Läget gestaltade sig år 1933 i här diskuterade hänseenden annorlunda än nu, eftersom den i konjunkturpolitiskt syfte beslutade statliga anläggningsverksamheten då föranledde utnyttjandet av arbetslösa och av eljest oanvänd produktionskapacitet.

Vid bedömningen av den statliga utgiftspolitikens inverkan på situationen har man även att taga hänsyn till inflytandet av de besparingar på vissa för löpande år anvisade anslag, som anmälas i annat sammanhang denna dag. Beträffande omfattningen och betydelsen av dessa utgiftsbegränsningar får jag hänvisa till vad jag därvid anför.

Även om ett budgetunderskott av den nu aktuella storleksordningen endast till en del balanseras av ökade skatteintäkter synes en omedelbar och väsentlig ökning av skattebördan vara ofrånkomlig. Den ekonomiska effekten av en sådan skattehöjning är svårbedömd. Men i ett läge då riskerna verka hämmande på företagandet är det snarast att vänta, att den av skattehöjningen framkallade begränsningen av köpkraften — trots möjligheten av att beskattningen frigör medel som legat steriliserade i kassor — skall överstiga den direkta indragningen av medel till statskassan; man får i detta sammanhang icke heller förbise, att skattehöjningen bör verka åtstramande på penningmarknaden.

Det anförda gäller närmast en skärpt beskattning av inkomst- och förmögenhet. Verkningarna av indirekta skatter på den totala köpkraften gå sannolikt i huvudsak i samma riktning, men kunna växla beroende på i vilken mån skatten kommer att bäras av konsumenterna respektive av produktionen eller handeln.

Sammanfattning och slutsatser.

En viss underbalansering av budgeten har tidigare angivits vara finanspolitiskt motiverad i nuvarande läge. Av vad jag här anfört torde framgå, att en underbalansering av den omfattning, som därvid ifrågasatts, icke behöver möta invändningar ur penningpolitisk synpunkt trots dess inflytande i köpkraftsökande riktning. Denna uppfattning bygger främst därpå, att produktionens och utrikeshandelns utveckling såväl som förändringarna i kreditsituationen få antagas leda till en nedgång i köpkraften under den tid som här är av intresse. Av vikt är dock även, att de statliga utgifternas inriktning medför, att utbetalningarna icke representera ett motsvarande köpkraftstillskott till marknaden, och att den oförmedlade, starka ökningen av skattetrycket får antagas utöva ett köpkraftsbegränsande inflytande av betydande räckvidd. Risk för en inflatorisk verkan av ett budgetunderskott synes under dessa förhållanden föreligga blott om olika befolkningsgrupper skulle utnyttja läget för att pressa upp sina inkomster eller om man skulle misslyckas att genom priskontrollerande åtgärder förhindra att primära prishöjningar i större omfattning vidtagas i förväntan om en fortgående allmän prisstegring och med stöd i sjunkande sparande. Ingen av *dessa* båda risker kan väsentligt minskas genom räntehöjningar av den storlek, varom för närvarande kan vara tal.

Mot bakgrunden av de överväganden jag här framlagt har jag funnit lämpligt, att det förväntade budgetunderskottet till ungefär hälften täckes genom upptagande av nya skatter. Skattebördan torde böra fördelas ungefär jämnt mellan direkt och indirekt beskattning, varvid jag utgår från att avvägningen mellan de olika skatterna skall ske med utgångspunkt från den beräknade inkomsten *för helt år* . Jag har sålunda ansett mig böra förorda, att ett belopp av omkring 150 miljoner kronor uttages genom en ny direkt skatt, förslagsvis benämnd värnsskatt. Den indirekta beskattningen synes mig böra fördelas å följande skatteobjekt, nämligen tobak, spritdrycker, maltdrycker, läskedrycker, kaffe, industrisocker, bensin och vissa offentliga nöjen. Sedan förslag till de ifrågasatta indirekta skatterna framlagts torde jag få anmäla en sammanfattande inkomstberäkning, verkställd under beaktande av den tendens till nedgång i den allmänna köpkraften varmed jag ansett mig böra räkna. Skatterna på tobak, spritdrycker, maltdrycker och kaffe torde kunna antagas ge sammanlagt något över 100 miljoner kronor. Det belopp som därefter erfordras för att bringa skattesumman upp i det avsedda beloppet av 150 miljoner kronor skulle falla på de övriga nyss nämnda skatteobjekten.

Värns-katten.

Med tanke på den betydelse även ur penningpolitisk synpunkt som tillkommer en skärpt direkt beskattning i nuvarande läge har det vid övervägande av olika möjligheter till utformning av den av mig förordade beskattningen varit en vägledande synpunkt, att skatten bör upptagas snarast möjligt under innevarande budgetår. Då de ordinarie terminerna för kronoppbörden äro förlagda till mitten av november samt till tiden kring månadsskiftet april—maj, synes början av februari månad nästa år vara den lämpligaste tidpunkten för uppbörden av värns-katten. En annan utväg, som emellertid ej utan starka skäl bör väljas, är att flytta den ordinarie andra uppbördsterminen till februari samt förlägga värns-katteuppbörden till den sålunda ledigblivna tiden kring den 1 maj.

Då värns-katten skall användas till täckande av utgifter under löpande budgetår, kan det synas naturligt att vid skattens utformning på ett eller annat sätt anknyta till de för budgetåret redan beslutade direkta statsskatterna. Detta skulle innebära, att 1939 års taxering lades till grund för värns-katten, som alltså finge i regel utgå på 1938 års inkomster.

Även andra möjligheter för värns-kattens anordnande ha emellertid undersökts. En sådan utväg, som framförts i den allmänna diskussionen, är att värns-katten — i viss analogi med vad som gällde för 1914 års värns-katt — baserades ej på 1939 års taxering utan på ett medeltal av t. ex. de tre senaste årens taxeringar. Enligt min mening är dock en dylik anordning, fastän naturlig vid en beskattning av engångskaraktär, mindre lämplig beträffande en tilläggsbeskattning av nu förevarande slag, som man icke torde våga betrakta som helt tillfällig under annan förutsättning än av en snabb avveckling av den nuvarande krisen. Tvärtom finner jag det i detta fall vara mer än eljest angeläget att skatten knytes till en så sen taxering som möjligt. Man bör nämligen enligt min uppfattning eftersträva en avvägning av värns-katten som i möjligaste mån tar hänsyn till vars och ens skatteförmåga då behovet av tilläggsbeskattningen framkom och skatten skall erläggas.

Från nu anförda synpunkter borde den extra beskattning varom här är fråga helst grundas på 1940 års taxering och alltså avse 1939 års inkomster. Då skatten såsom förut framhållits skall utgå under budgetåret 1939/40, bleve den — oavsett om den finge särskild beteckning samt debiterades, inbetalades och indreves för sig — att betrakta såsom ett förskott å den statsskatt, som i vanlig ordning av nästa lagtima riksdag kommer att fastställas för budgetåret 1940/41 och som i sig borde inrymma även det belopp som sålunda förskottsvis inbetalats. Med en sådan anordning skulle man, förutom att värns-katten baserades på ett senare års inkomster, vinna en jämnare och bättre avvägning av skattebördan mellan skattskyldiga i olika inkomstlägen inbördes. Genom att anordna skatten såsom en definitiv skatt för nu löpande budgetår kommer nämligen skatten att få fast-

ställas efter något grövre normer än som skulle ske vid uppgörandet av eventuellt nya skalor för den samlade beskattningen för budgetåret 1940/41.

De ingående undersökningar jag låtit verkställa rörande möjligheten att låta värnskatten avse 1939 års inkomster ha emellertid visat att så stora praktiska svårigheter härvid skulle möta, att jag nödgats avstå från att nu föreslå en sådan anordning. Detta negativa resultat är huvudsakligen att tillskriva den nuvarande, otidsenliga häradsskrivareorganisationen, främst dess bristande elasticitet vid tillfällig, mera avsevärd ökning av arbetsbördan. Med hänsyn till spørsmålets vikt och då möjligheter till en lösning i viss form av frågan vid en senare tidpunkt ej helt saknas, torde jag få något närmare redogöra för de olika uppslag till lösning, vilka varit föremål för överläggningar inom finansdepartementet med representanter för de myndigheter som beröras av frågan. Jag torde här böra förutskicka att antalet till värnskatt skattskyldiga kan uppskattas till c:a 1.6 miljoner.

En av de diskuterade möjligheterna innebär i korthet att skatten skulle debiteras på grundval av 1939 års taxering och uppbäras i februari eller april/maj 1940. Härefter skulle vid debiteringen av den ordinarie skatten på hösten 1940 för varje skattskyldig, som påförts värnskatt, avdrag ske med värnskattens belopp. Vore värnskatten större än den ordinarie skatten, finge den överskjutande delen restitueras. Ett genomförande av denna anordning har särskilt i två avseenden visat sig stöta på svårigheter, som för landsbygdens del från häradsskrivarehåll betecknats såsom oöverstigliga. Genom den flyttning av skattskyldiga, som ägt rum mellan 1939 och 1940 års taxeringar och som torde omfatta c:a 10 procent av hela antalet, skulle uppkomma ett orimligt stort och delvis resultatflöst arbete vid fastställande för nyinflyttade av avdraget för värnskatt. Det vidlyftiga avräkningsförfarande, som skulle äga rum vid den till tiden knappt tillmätta debiteringen av den ordinarie uppbörden, skulle tynga debiteringsarbetet på sådant sätt att detta allvarligen äventyrades. Att flytta novemberuppbörden till december vore icke möjligt, enär häradsskrivarna då vore fullt sysselsatta med mantalsskrivningarna. Genom en dylik ändring av uppbördstiden skulle man för övrigt komma tillbaka till förhållandena före kronouppbördens delning. Vid genomförandet av sistnämnda reform rådde enighet om att skatteuppbörd borde undvikas under julmånaden.

Ett annat alternativ är att debitering av värnskatten skedde i maj eller juni 1940 på grundval av en preliminär taxering. Denna finge äga rum alltefter det deklarationsmaterialet inkommit och i allmänhet ske med ledning endast av de skattskyldigas egna uppgifter. Därefter skulle liksom enligt det förra alternativet avräkning av värnskatten göras vid debiteringen av den ordinarie skatten i november. De avgörande betänkligheter som i sistnämnda avseende riktades mot det första alternativet skulle alltså kvarstå; däremot skulle, eftersom fråga vore om ett och samma års taxering, de skattskyldiga lätt återfinnas vid avräkningen av värnskatten. Beträffande den preliminära taxeringen ha yppats farhågor för att denna skulle förrycka den ordinarie taxeringen och från taxeringsnämndsordförandena taga tid,

som hellre borde ägnas det egentliga taxeringsarbetet. Härvid är att märka, att särskild längd över den preliminära taxeringen torde få upprättas samt att även vid denna hänsyn till ortsavdragen måste tagas och alltså s. k. bankning verkställas i en eller annan form. Å andra sidan kunde möjligen debiteringen av värnskatten i detta fall i förenklad form ombesörjas av taxeringsnämndsordförandena.

Slutligen har undersökts ännu en utväg som möjligen kan finnas mera framkomlig än de förut omtalade. Den innebär i korthet följande. Vad den skattskyldige vid uppbörd i februari eller maj 1940 erlagt i värnskatt — grundad antingen å 1939 års taxering eller å preliminär taxering 1940 — skulle icke såsom enligt de andra alternativen *ex officio* avdragas vid debiteringen av den ordinarie skatten. Det skulle i stället ankomma å den skattskyldige själv att vid inbetalningen av sistnämnda skatt å första uppbördsterminen, på postanstalt eller, för magistratsstädernas del, vid uppbördsstämma eller i bank, avlämna kvitterad debetsedel (eller indrivningskvitto) å inbetald värnskatt och få denna avräknad å det belopp, som eljest skolat inbetalas vid uppbördstillfället. Kvittot å värnskatt skulle alltså i den skattskyldiges hand gälla såsom kontanter vid inbetalning av den definitiva skatten för budgetåret. Därest värnskatten skulle överstiga den ordinarie skatten vid första uppbördstillfället, torde även den vid andra uppbördstillfället förfallande delen av sistnämnda skatt få inbetalas för att värnskatten skulle få gå i kvittning mot den ordinarie skatten. Vore värnskatten större än hela den ordinarie skatten, skulle den överskjutande delen få restitueras, förslagsvis av länsstyrelsen; en sådan utväg torde få stå öppen även för den som av en eller annan anledning ej företett värnskattekvittot utan måst erlægga hela den ordinarie skatten. Under den tid som stått till förfogande har ej kunnat utrönas huruvida det nu skisserade systemet är tekniskt genomförbart. Det synes mig troligt, att arbetet vid den ordinarie uppbörden — alltså för postanstalterna, uppbördsavdelningarna vid länsstyrelserna, kronouppbördstjänstemännen i städerna och i vissa fall bankerna — skulle tyngas i avsevärd mån samt att redovisning och kontroll skulle bliva besvärligare än förut. Postverkets ersättning för arbetet med uppbörden skulle naturligen få ökas betydligt. Vissa frågor rörande restindrivningen av värnskatten och dess förhållande till den ordinarie uppbörden synas dessutom komplicera frågan.

Då det sålunda icke befunnits möjligt att för närvarande lägga fram förslag, syftande till att värnskatten slutligen skulle komma att avse 1939 års inkomster, torde man få vara hänvisad till att låta 1939 års taxering utgöra grundvalen för skatten samt därvid söka genom särskilda anordningar bereda lindring för skattskyldiga i ömmande fall, då skatteförmågan uppenbarligen försämrats efter nämnda taxering. Jag anser dock, att möjlighet till vidare bör lämnas öppen till ett förverkligande av förslaget att avräkna värnskatten å den ordinarie skatten för nästa budgetår, därest ett sådant förfarande skulle visa sig vara tekniskt genomförbart utan alltför stora kostnader och utan eftersättande av nödig kontroll å uppbörden.

Beträffande grunderna för värnskattens utgörande synas mig i nuvarande läge övertvågande skäl tala för att ett procentuellt tillägg göres till den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten av sådan storlek att det avsedda beloppet erhålles. Om detta, i överensstämmelse med vad tidigare anförts, icke bör understiga 150 miljoner kronor, måste värnskatten utgå med 50 procent av den år 1939 debiterade statliga inkomst- och förmögenhetsskatten. Jag förordar alltså att förslaget utformas i enlighet härmed.

För belysande av verkningarna av förslaget ha uppgjorts tabeller, utvisande för fysiska personer värnskatt samt sammanlagda direkta statsskatter för budgetåret 1939/40 i absoluta belopp och procenttal *dels* vid vissa beskattningsbara belopp (tabell 1), *dels* för ensamstående skattskyldig samt makar med två barn i ortsgrupperna I och V med endast arbetsinkomst (tabell 2), *dels ock* vid vissa kombinationer av inkomst och förmögenhet under förutsättning av enbart förmögenhetsinkomst och 3 % avkastning å förmögenheten (tabell 3). Tabellerna torde få såsom bilaga fogas till dagens protokoll (*Bilaga B*).

Enligt beslut av årets lagtima riksdag har den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten uttagits med 120 % av bottens kattens grundbelopp. För skattskyldiga i lägsta inkomstskiktet (beskattningsbara belopp upp till 3,000 kronor), där bottens kattens grundbelopp är 4.5 %, har inkomst- och förmögenhetsskatten alltså utgjort 5.4 %. Med tillägg av värnskatt, 2.7 %, skulle för detta skikt den sammanlagda skatteprocenten bliva 8.1. För högsta skiktet (beskattningsbara belopp i den mån de överstiga 200,000 kronor) utgör skatteprocenten enligt de för budgetåret 1939/40 fastställda grunderna 7.8 för bottens kattens och 28 för tilläggsskatten eller tillhopa 35.8. Värnskatten skulle med sina 17.9 % höja den sammanlagda skatteprocenten för detta skikt till 53.7. Av tabell i kan utläsas att den *genomsnittliga* skatteprocenten skulle, inberäknat värnskatten, bliva vid ett beskattningsbart belopp å 4,000 kronor 8.55, vid 10,000 kronor 10.68, vid 25,000 kronor 17.29, vid 50,000 kronor 24.69, vid 100,000 kronor 32.60 och vid 400,000 kronor 46.92.

Det kan icke bestridas att genom den proportionella höjning av de sammanlagda skalorna för bottens katt och tilläggsskatt, som här föreslås, den vid 1938 års statsskattereform gjorda avvägningen mellan olika inkomstskikt rubbas. Detta beror icke endast därpå att för de högre inkomstskikten den såsom fast tänkta tilläggsskatten genom värnskatten skulle förskjutas. Även skikten upp till 8,000 kronors beskattningsbart belopp, för vilka tilläggsskatt ej utgår, skulle i och med den föreslagna värnskatten komma upp till en icke förutsedd uttagning, motsvarande 180 % av bottens kattens grundbelopp. Därest det nu erforderliga skattebeloppet skulle ha helt uttagits genom höjning av den rörliga bottens kattens, hade krävts en uttagning av bortåt 200 enheter av denna. En sådan uttagning skulle otvivelaktigt ha ansetts innebära, att ramen för skattesystemet blivit sprängd, och skatteskalorna hade måst omarbetas, därvid även tilläggsskatten fått kraftigt skärpas. Enligt min mening är det icke osannolikt, att en sådan ny avvägning skulle ha givit ett resultat som låge ganska nära det som nu nåtts genom den föreslagna utformningen av värnskatten.

Av tabell 2 framgår, att för ren arbetsinkomst den sammanlagda statsbeskattningen icke kommer att överstiga 45 à 50 % av inkomsten. När det gäller förmögenhetsinkomster, där förmögenheten träffas även av den särskilda skatten å förmögenhet, blir, såsom kan utläsas ur tabell 3, belastningen avsevärt större. Vid en antagen förmögenhetsavkastning av 3 % utgör den sammanlagda beskattningen, räknad i procent av *inkomsten*, vid en förmögenhet å 100,000 kronor (inkomst 3,000 kronor) c:a 10 %, vid en förmögenhet å 500,000 kronor (inkomst 15,000 kronor) c:a 30 %, vid en förmögenhet å 1,000,000 kronor (inkomst 30,000 kronor) c:a 42 % och vid en förmögenhet å 5,000,000 kronor (inkomst 150,000 kronor) c:a 72 %. Vid lägre avkastning bli givetvis — oaktat reduktionsregelns inverkan vid den särskilda skatten å förmögenhet — procenttalen än högre. Skattehöjningen hänför sig emellertid till största delen till inkomstbeskattningen, i det att den särskilda skatten å förmögenhet är oförändrad och förmögenhetsdelen vid inkomst- och förmögenhetsbeskattningen endast utgör $\frac{1}{100}$. Därest i undantagsfall förmögenhet måste tillgripas för skattens erläggande — en situation som för övrigt redan enligt hittills gällande grunder ej undgås då avkastningen å förmögenheten varit ringa eller ingen — torde i nuvarande läge och med tanke på värnskattens karaktär av uttaxering för helt extraordinära utgifter berättigade invändningar häremot icke kunna göras. Jag vill tillägga att för den händelse förmögenhetsbeskattningen måste ytterligare skärpas frågan om en utvidgning av möjligheterna till erhållande av reduktion av skatten bör upptagas till övervägande. Att skapa en särskild reduktionsregel för värnskatten torde icke vara påkallat och lärer för övrigt icke kunna genomföras på annat sätt än medelst en generell spärr avseende den samlade statsbeskattningen och uttryckt i procent av inkomsten. Då såsom nyss antytts redan enligt nuvarande grunder en mycket hög procentuell belastning av inkomsten förekommer i de fall där förmögenheten är stor men inkomsten ringa eller ingen, skulle en dylik spärr medföra, att ifrågavarande förmögenhetsägare ej alls drabbades av värnskatten. Ur de synpunkter som här anlagts å denna beskattning skulle ett dylikt resultat icke vara tillfredsställande.

För aktiebolag och med dem jämställda kategorier — ekonomiska föreningar, försäkringsanstalter, sparbanker och utländska bolag — skulle värnskatten komma att utgöra hälften av 13 % eller 6.5 % och den sammanlagda skatteprocenten för innevarande budgetår uppgå till 19.5 %. För skattskyldiga som avses i 18 § 2 mom. c) förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt — ideella föreningar, stiftelser o. dyl. — skulle den sammanlagda beskattningen komma att stiga från 6 till 9 % av det beskattningsbara beloppet.

Såsom förut antytts torde, därest värnskatten slutgiltigt skall beräknas på grundval av 1939 års taxering, det vara nödvändigt att bereda skattehindring åt sådana skattskyldiga, som på grund av inkomstminskning skulle oskäligt hårt drabbas av skatteskärpningen. I detta hänseende förordar jag en bestämmelse av innehåll, att skattskyldig fysisk person må efter an-

sökan kunna helt eller delvis befrias från utgörande av värnskatt, därest hans skatteförmåga i jämförelse med förhållandena under beskattningsåret blivit i hög grad nedsatt på grund av långvarig sjukdom, arbetslöshet, militär tjänstgöring, inträde i pensionsåldern, avsevärd försämring i av den skattskyldige bedriven näringsverksamhet eller annan därmed jämförlig omständighet samt synnerliga svårigheter med skattens gäldande till följd därav finnas vara för handen. Motsvarande befrielse torde böra medgivas oskift dödsbo.

Genom den föreslagna utformningen har stadgandet erhållit en jämförelsevis restriktiv karaktär. För skattebefrielse eller nedsättning av skatten erfordras icke blott att skatteförmågan blivit i hög grad nedsatt på grund av någon av de uppräknade omständigheterna eller därmed jämförligt förhållande (t. ex. bortfallande av eljest påräknelig inkomstkälla) utan även att synnerliga svårigheter föreligga för den skattskyldige att erlägga skatten. En inkomstminskning, som icke uppgår till en mycket avsevärd del av den förutvarande inkomsten, torde fördenskull, åtminstone när det gäller högre inkomster, ej medföra tillämpning av stadgandet. Befrielse eller nedsättning kan naturligen i och för sig komma i fråga även beträffande relativt höga skattebelopp. Är inkomsten även efter den inträdda försämringen stor, torde dock skattelindring mera sällan kunna ifrågakomma.

I detta sammanhang torde något beröras den inverkan förefintligheten av förmögenhet hos den skattskyldige bör få vid bedömning av frågor om skattebefrielse. Härom synas särskilda regler icke kunna givas, utan vid prövning av förevarande ärenden torde med ledning av den allmänna bestämmelsen få i varje fall avgöras i vad mån befrielse bör medgivas. Det ligger för övrigt i sakens natur att i samtliga hithörande fall den prövande myndigheten bör ha ganska fria händer. Jag vill tillägga att enligt min uppfattning bör den omständigheten att en skattskyldig, vars inkomst mycket hårt beskurets genom krisen eller av därmed jämförlig orsak, har ett sparkapital att tillgå, ej förhindra tillämpning av stadgandet.

Den till grund för prövningen liggande jämförelsen är enligt den föreslagna bestämmelsen avsedd att göras mellan den skattskyldiges genomsnittliga skatteförmåga under beskattningsåret samt förhållandena därefter ända fram till tiden för prövningen av ansökningen, d. v. s. början av år 1940. De i stadgandet angivna särskilda omständigheterna (sjukdom, arbetslöshet etc.) kunna ha inträffat när som helst efter beskattningsåret, ja till och med under detta, nämligen i det fall, att de ännu ej kunnat nämnvärt påverka inkomsten under beskattningsåret. Det bör framhållas, att därigenom att vid bedömningen av behovet av skattelättnad hänsyn kan tagas till förhållandena i slutet av 1939 och början av 1940, i vissa fall en större lindring kan erhållas än om 1939 års inkomster helt lades till grund för värnskatten. Det är nämligen icke otänkbart, att en i slutet av 1939 hastigt inträdd försämring av den skattskyldiges ekonomi ej kommit att i större grad inverka på den taxerade inkomsten under året i dess helhet. I de flesta fall torde dock inkomstsiffran för år 1939 bilda en god utgångspunkt vid den jämförelse som skall göras med inkomsterna under beskattningsåret.

Beträffande frågan åt vilket organ avgörandet av ansökningar om skattebefrielse skall anförtros synes det mig för vinnande av enhetlighet lämpligt, att prövningen sker länsvis. Taxeringsnämnderna kunna därför icke ifrågakomma för uppgiften. Då särskilda organ för ändamålet icke torde böra tillskapas utan tvingande skäl, har jag stannat vid att föreslå, att prövningen av ifrågavarande ärenden skall tillkomma den särskilda prövningsnämnden i länet. Denna nämnd, som består av tre ledamöter, vilka den ordinarie prövningsnämnden utser inom sig, torde vara väl skickad att handhava denna uppgift. Bland nämndens vanliga uppgifter märkas för övrigt ärenden som äro i viss mån likartade med de nu förevarande, nämligen ärenden rörande skattebefrielse för dödsbon. Landshövdingen är vid nämndens sammanträden ordförande med rättighet att deltaga i överläggningarna men ej i besluten. Landskamreraren förbereder ärendenas handläggning och är fördragande vid sammanträdena.

Den tidpunkt, då ansökningar om befrielse från eller nedsättning av värnskatten senast skola vara inkomna, torde lämpligen böra sättas till den 15 februari 1940. Uppbördsterminen för värnskatten synes nämligen böra ha dessförinnan gått till ända; meddelande om möjligheten till skattebefrielse bör tryckas å debetsedlarna. Nämnda dag är dessutom normalt den sista dagen för ingivande av självdeklaration; tillgång till sådan torde ofta erfordras för ansökans bedömning. En olägenhet med att ansökningstiden utlöper först efter uppbördsterminen är naturligtvis att skattebefrielsen i regel kommer att ske i form av restitution. Skattskyldiga som ingiva ansökan i god tid före uppbörden och förete tillförlitlig utredning angående sin ekonomiska ställning torde dock kunna få sina ansökningar prövade av nämnden så tidigt, att hänsyn till nämndens beslut kan tagas redan vid debiteringen, eller i varje fall innan indrivning hunnit äga rum.

Föreskrift synes böra givas om skyldighet för prövningsnämnden att över ansökan om skattebefrielse höra vederbörande taxeringsnämndsordförande. Denne äger vanligen själv nödig personkänedom och kan om så behövs lätt inhämta tillförlitliga upplysningar om sökanden hos någon av ledamöterna i taxeringsnämnden. Att höra själva nämnden torde vara för tung apparat för ifrågavarande fall, som böra komma till ett snabbt avgörande.

För att markera den skyndsamhet varmed förevarande ärenden böra handläggas torde stadgas att särskilda prövningsnämnden skall ha avslutat sitt arbete med dessa före den 1 maj 1940.

I övrigt torde taxeringsförordningens föreskrifter rörande särskild prövningsnämnd böra äga motsvarande tillämpning, dock med den avvikelser, att kammarrätten skall vara sista instans i förevarande ärenden, i likhet med vad fallet är beträffande mål om virkestaxering och i allmänhet mål om fastighetstaxering. Ur synpunkten av önskvärdheten av enhetlig praxis skulle vid en tillfällig lagstiftning som den nu ifrågavarande ett avgörande i högsta instans icke få någon betydelse.

I enlighet med vad jag nu anfört har inom finansdepartementet utarbetats *förslag till förordning om värnskatt*. Beträffande innehållet i förordningen torde utöver vad förut sagts följande få framhållas.

1 och 2 §§ upptaga grunderna för skattens utgörande. Enär fråga är om debitering och ej taxering, komma alla de ändringar i taxeringen till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1939, som komma att vidtagas i högre instans, att automatiskt påverka värnskattens belopp. Eftertaxeringar för tidigare år än 1939, vidtagna sistnämnda år, drabbas ej av värnskatten. För att ej arbetet med debitering och uppbörd skall onödigt tyngas, föreslås att utskyldsbelopp, som skulle understiga en krona, bortfaller. Härigenom skulle c:a 200,000 eljest skattskyldiga falla bort, representerande ett sammanlagt skattebelopp av högst 100,000 kronor. Av stadgandets avfattning framgår, att bestämmelsen om minimum skall beträffande äkta makar tillämpas för en var av makarna för sig.

I 3 § återfinnas de förut refererade bestämmelserna om förutsättningarna för erhållande av skattebefrielse.

Jämväl för 4 § 1—3 mom., innefattande föreskrifter om den särskilda prövningsnämndens handläggning av ärenden om skattebefrielse, har i huvudsak tidigare redogjorts. Av stadgandena framgår, att i fall där den skattskyldiges taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt prövats av den mellankommunala prövningsnämnden, fråga om skattebefrielse avgöres av den särskilda mellankommunala prövningsnämnden. I 4 mom. regleras de fall, då taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1939 höjes eller nedsättes i högre instans. I förstnämnda fall äger den skattskyldige att inom viss tid ansöka om befrielse från värnskatt. Befrielsen kan därvid omfatta ej blott värnskatt, som påföres i anledning av utslaget, utan även tidigare debiterad värnskatt, beträffande vilken behov av befrielse inträtt först genom den ökade skattebelastningen i övrigt. Nedsättes taxeringen till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt i högre instans skall i regel tidigare medgiven befrielse enligt 3 § avräknas å det belopp varmed värnskatt i anledning av utslaget eljest skolat nedsättas, varefter den skattskyldige om han så önskar får göra ny ansökan om befrielse enligt 3 §.

I 4 § 5 mom. stadgas, att ränta ej skall utgå på skattebelopp som restitueras på grund av bestämmelsen i 3 §. Ränta synes nämligen knappast vara motiverad vid en restitution, vilken såsom denna är grundad på billighetshänsyn; då fråga blott kan bliva om någon månads ränta, skulle denna för övrigt ej komma att uppgå till större belopp.

Enligt 5 § skall den som eftertaxeras till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1939 eftertaxeras jämväl till värnskatt.

I 6 § har intagits bestämmelse om att skattebefrielse för dödsbo jämlikt 23 § förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt skall i motsvarande omfattning åtnjutas i fråga om värnskatt. I detta sammanhang vill jag meddela, att jag överväger att senare för Kungl. Maj:t anmäla fråga om proposition till urtima riksdagen rörande utsträckt rätt till skattebefrielse för dödsbon. Därest lagstiftning i detta ämne skulle genomföras i enlighet med ett av särskild sakkunnig inom finansdepartementet avgivet förslag, skulle beträffande skattskyldig, som avlidit efter utgången av år 1939 men före avslutandet av andra uppbördsterminen för kronoutskylder år 1940, befrielse kunna meddelas dödsboet för den del av den avlidnes inkomst- och

förmögenhetsskatt, som förfaller å nämnda termin, varpå automatiskt skulle följa befrielse för motsvarande del av värnskatten.

Övriga paragrafer i författningsförslaget torde icke behöva här närmare beröras.

Om förslaget till förordning om värnskatt antages av riksdagen torde i administrativ ordning få utfärdas bestämmelser rörande bland annat debitering och uppbörd av skatten. Verkställda undersökningar ha givit vid handen, att debitering av värnskatten kan äga rum i uppbördsboken för år 1939 — som för ändamålet finge utlånas av länsstyrelserna — dock endast under förutsättning att för debiteringen ej erfordras mer än en kolumn. Redan av denna anledning kan alltså debetsedelslösen ej uttagas vid värnskat- ten; kolumnerna skulle nämligen eljest bli tre (skatt, lösen, summa). De- betsedelslösen skulle dessutom tynga debiteringen, till vilken endast ringa tid kan anslås. Ur saklig synpunkt synes för övrigt vid en tilläggsbeskatt- ning av förevarande art vara mindre motiverat än eljest att låta de skatt- skyldiga betala lösen.

Därest, såsom jag förordar, debetsedelslösen ej skall utgå vid värnskat- ten, kräver billigheten, att åt debiteringsförrättarna av statsmedel beredes ersättning för arbetet med debiteringen. I sådant hänseende torde en gott- görelse med 10 öre för varje debiterad skattepost få anses skälig. I de ma- gistratsstäder, där debiteringsförrättarnas sportler indragits till stadens kas- sa, synes, oavsett städernas principiella skyldighet att bekosta debitering och uppbörd av kronoutskylder, ersättning för debiteringen i detta fall skäligen böra utgå till staden. Då antalet skatteposter för hela landet kan beräknas till c:a 1,600,000, torde ett belopp å 160,000 kronor böra anvisas såsom för- slagsanslag under sjunde huvudtiteln å tilläggsstat för budgetåret 1939/40.

Under hänvisning till vad jag nu anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

dels antaga förenämnda inom finansdepartementet utar- betade förslag till förordning om värnskatt;

dels medgiva, att ersättning för debitering av värnskatt må utgå av statsmedel i huvudsaklig överensstämmelse med vad av mig i det föregående anförts;

dels ock till *Särskild ersättning för debitering av värn- skatt* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 under sjunde huvudtiteln anvisa ett för-
slagsanslag av kronor 160,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta proto- koll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

P. J. Arrhenius.

Bilaga A.

P. M.

rörande vissa för köpkraftsutvecklingen bestämmande faktorer.*Frågeställningen.*

Verkningarna på pris- och inkomstutvecklingen inom landet av ett budgetunderskott av den storleksordning som nu är aktuell kunna icke bedömas utan att man samtidigt beaktar hur andra för inkomstutvecklingen inom det privata näringslivet bestämmande faktorer komma att gestalta sig under rådande förhållanden. Frågan gäller i främsta rummet de förändringar, som export och inhemsk investeringsverksamhet kunna väntas undergå. Dessa förändringar äro i avgörande grad bestämmande icke endast för den allmänna inkomst- och köpkraftsutvecklingen utan ha därjämte ett i flera avseenden betydelsefullt omedelbart inflytande på penning- och kapitalmarknadens läge.

Här är givetvis icke platsen att närmare utreda exportens och investeringsverksamhetens komplicerade sammanhang med den allmänna inkomstutvecklingen. Man kan begränsa diskussionen till följande frågor:

1) I vilken grad tenderar en sannolik nedgång i exporten resp. investeringsverksamheten att medföra en direkt minskning i det svenska folkhushällets totala inkomster och köpkraft?

2) Hur kommer en som sannolik antagen nedskärning av export och investeringsverksamheten att inverka på efterfrågan och tillgång på kredit och sparande?

3) Hur kan förhållandet mellan tillgång och efterfrågan på för investering nödvändiga material väntas utveckla sig?

Ovan uppställda frågor, vilka var för sig innehålla ett komplex av problem, hänga givetvis nära samman. Förändringar på kredit- och kapitalmarknaden inverka på inkomster och köpkraft likaväl som på efterfrågan på investeringsmaterial, och omvänt komma förändringar i tillgång och pris på exempelvis byggnadsmaterial att inverka på kreditefterfrågan. Den angivna uppdelningen av frågeställningen ger dock ett praktiskt grepp om de olika vägar, på vilka förändringar i värdet av export och inhemsk investeringsverksamhet påverka förutsättningarna för finanspolitiken i nuvarande läge. Genom att ange den ungefärliga storleksordningen av möjliga variationer i export och investeringsverksamhet samt dessas verkningar i angivna hänseenden kan närmare klargöras, hur riskerna i olika fall te sig för att ett budgetunderskott genom en ansvällning av köpkraften eller genom en direkt anspänning av vissa varumarknader skall hota att leda till en stark prisstegring. I det följande behandlas först exportutvecklingen och dess möjliga verkningar med hänsyn till de under 1) och 2) angivna synpunkterna. Därefter diskuteras investeringsverksamhetens betydelse i samma hänseenden och med särskilt beaktande av materialförsörjningsfrågan. Slutligen sammanfattas i en sista avdelning resultaten vad beträffar den sannolika köpkraftsutvecklingen inom olika områden från synpunkten av budgetens balansering.

Exportutvecklingen.

Vad exportens utveckling beträffar, talar sannolikheten för en väsentlig nedgång i de exporterade kvantiteterna, särskilt av skogs- och jordbruksprodukter, vilken nedgång bl. a. på grund av knapphet på vissa råvaror icke kan väntas bli kompenserad av en ökning i utförseln från andra områden. Det tjänar på detta tidiga stadium ingenting till att spekulera över frågan, i vilken mån en prisstegring på exportprodukterna kommer att kompensera eller mer än kompensera volymminskningen. Med hänsyn till den starkt höjda fraktnivån och en genomförd priskontroll i flera av våra viktigaste exportländer synes det åtminstone till en början sannolikt, att även värdet av exporten kommer att undergå en icke oväsentlig nedgång i jämförelse med förkrignivån. Av avgörande betydelse är att en motsvarande utveckling ej är att vänta för importens del under samma tid.

En nedgång i sysselsättningen inom exportindustrierna tenderar på direkta och indirekta vägar att medföra en minskning i inkomster och köpkraft inom landet. Den förutsebara storleken av denna minskning får dock ej överdrivas. En så stark reduktion i sysselsättningen inom skogsindustrierna som med $\frac{1}{3}$, skulle betyda en minskning i de där utbetalda lönesummorna med omkring 60 milj. kr.; köpkraftsbortfallet skulle givetvis bli väsentligt mindre. En av minskad efterfrågan på virke framkallad reduktion i inkomsterna från skogarna torde förutom av utbetalningar av understöd, vägarbeten m. m. i betydande grad utjämnas av den planerade ökade vedhuggningen och skogskolningen. Produktionsbegränsningen inom skogsindustrierna torde i stället starkast drabba dessas byggnadsarbeten och inköp av maskiner. Värdet av under åren 1937—39 inom skogsindustrierna verkställda investeringar uppgick enligt kommerskollegii undersökningar till omkring 60 milj. kr. eller omkring 20 % av det totala redovisade värdet av industriens kapitalinvesteringar. En stark nedgång av ifrågavarande industriers investeringsverksamhet skulle motiveras icke endast av ett lågt kapacitetsutnyttjande utan, under bibehållande av ovan som sannolikt betecknade antagande, även av starkt försämrade vinstmöjligheter och därav betingade svårigheter för vissa industrier att finansiera kostnaderna för nya anläggningar och maskinköp.

Härmed föres diskussionen om verkningarna av en absolut eller relativ nedgång i exportvärdet över på frågan om den möjliga reaktionen på kredit- och kapitalmarknaderna. Denna reaktion kan under vissa förutsättningar tänkas bli av större betydelse för den framtida prisutvecklingen än den mera omedelbara effekten av exportminskningen på köpkraften. Genom att exportvärdet, även om det icke undergår en mer avsevärd absolut nedgång eller t. o. m. visar en ökning, kan väntas täcka värdet av importen till en mindre del än under fredstid, kommer den kreditexpansion som alltsedan 1932 tillskapats genom riksbankens valutaköp att med all sannolikhet förbytas i sin motsats. Den likviditet inom näringslivet, som under dessa år skapades och underhölls tack vare betalningsbalansens återkommande överskott, hotar att övergå i en växande stramhet, i den mån en ökad passivitet i handelsbalansen med åtföljande minskning i valutareserverna icke balanseras av motverkande krafter. Om man — för att belysa tankegången med ett rent räkneexempel — tänker sig, att en nedgång i den totala importvolymen med 25 % mer än kompenseras av en stegring i de genomsnittliga importprisen med 50 % och att en nedgång i exportvolymen med $\frac{1}{3}$ endast delvis kompenseras av en exportprisstegring med 20 %, så uppstår — även om övriga poster i betalningsbalansen lämna oförändrat netto — en brist i bytesbalansen på omkring 600 milj. kr. för ett år.

Ett underskott i betalningsbalansen av angiven storleksordning skulle efter någon tid kräva kraftiga motåtgärder till skydd för valutan. Effekten skulle emellertid redan dessförinnan bli starkt köpkraftsförminsande. Uttömningen av valutareserverna skulle nämligen i och för sig medföra en återströmning av betalningsmedel till riksbanken. Den åtstramning på kredit- och kapitalmarknaderna, som härigenom tenderade att uppstå, skulle givetvis tämligen automatiskt framkalla neutraliserande åtgärder, i det att företag, icke minst de direkt av de försämrade villkoren träffade exportindustrierna, via affärsbanker i växande utsträckning komme att vända sig till riksbanken för diskontering av växlar och upptagande av lån. Självfinansieringens tid vore förbi. Men i denna företeelse låge också möjligheten för de statliga myndigheterna att få ett fastare grepp än förut över kreditväsendet samtidigt som dock den statliga upplåningen skulle försvåras och det finansiella utrymmet för ett budgetunderskott på denna väg begränsas. Förutsättningar skulle under angivna förhållanden vinnas för en mot den ökade statliga efterfrågan på varor och tjänster svarande om- dirigering av betalningsströmmarna utan att den totala monetära efterfrågan behövde undergå en ökning. — Även om en tendens i riktning mot ett väsentligt ökat importöverskott med ty åtföljande minskning riksbankens valutareserver för närvarande må synas trolig, kan dock en utveckling i rakt motsatt riktning icke betecknas som utesluten, om den än måste anses föga sannolik. I ett sådant läge kan Sverige liksom under förra världskriget tvingas att ge utlandet krediter i form av ett exportöverskott. Det förutsedda budgetunderskottet kommer då sannolikt att framkalla köpkraftsökande och kreditinflatoriska effekter i samverkan med betalningsbalansens överskott.

Exportutvecklingens här behandlade återverkningar i kredithänseende äro givetvis endast en del av det större problemet om de av krisläget utlösta förändringarna på kreditmarknaden. Det är uppenbart att nyss berörda frågor måste ses i samband med den kommande utvecklingen av förhållandet mellan sparande och investeringar.

Sparandets och investeringsverksamhetens utveckling.

Om man ser på vilka krafter, som inom det för inhemsk avsättning arbetande näringslivet bestämma köpkraftsutvecklingen, synas svårigheterna att nå fram till en grundad uppfattning om tendenserna under nuvarande förhållanden vara nästan lika stora som i fråga om utrikeshandelns utveckling. Man kan förvänta, att såväl sparandet som investeringsverksamheten för olika områden kommer att utsättas för starkt skiljaktiga krafter och därmed visa i hög grad oenhetliga utvecklingstendenser.

Medan det institutionella *sparandet* i form av försäkringspremier m. m. kan väntas förbli relativt opåverkat, är det möjligt att sparandet i form av banksättningar och obligationsköp på grund av höjda levnadskostnader och ökade skatter samt icke minst med hänsyn till förväntningar om framtida prisstegring undergå en betydande minskning. Det är t. o. m. möjligt att dessa sparandeformer, som under senare år lämnat ett nettotillskott på över 100 milj. kr., komma att resultera i ett underskott, ett negativt sparande. Utvecklingen av den dominerande del av sparandet, som äger rum inom företagen och i form av aktieemissioner, bestämmes åter helt av vinst- och produktionsutvecklingen inom det privata näringslivet. Utvecklingen kan här åter väntas bli ytterst oenhetlig. Exportföretag eller företag, som fått sina materialkostnader väsentligt fördyrade, kunna bli tvungna att täcka sina kapitalkostnader med lån, medan de förut kanske icke endast varit helt självfinansierande utan t. o. m. i olika former lånat ut ett överskott av likvida medel. I andra fall kan den inhemska marknaden möjliggöra en

sådan prissättning, att ett positivt sparande kommer till stånd exempelvis för företagens konsolidering mot hotande prisrisker. Ett sparandenetto utöver löpande investeringskostnader kan vidare uppstå på de områden av näringslivet, där nedskärningen av investeringsverksamheten blir större än minskningen i det tillgängliga överskottet.

Svaret på frågan huruvida det enskilda näringslivet under det närmaste året kommer att genom ett tillskott eller genom ett underskott i inkomstbildning och köpkraft samverka med resp. bidra till att neutralisera ett budgetunderskott och därmed försvåra eller underlätta kontrollen av prisutvecklingen blir i främsta rummet beroende på hur å ena sidan industriens investeringar och å andra sidan bostadsbyggandet kommer att gestalta sig.

Värdet av den svenska *industriens årliga kapitalinvesteringar* kan för åren 1937—1939 uppskattas till omkring 400 milj. kr. Stora förskjutningar mellan olika grenar av industrien och omläggningar av driften komma utan tvivel att under avspärrningsförhållanden på ett oförutsebart sätt förändra investeringsverksamhetens fördelning och totala omfattning. Å ena sidan komma företag inom exportnäringarna, som förlorat en väsentlig del av den utländska marknaden, och företag, som ha svårigheter att täcka sina behov av råmaterial, att starkt reducera sina löpande byggnadsarbeten och maskinköp. Planerade nyinvesteringar komma att skrinläggas, ändrings- och ersättningsarbeten att skjutas upp. Å andra sidan kommer inom andra industrigrenar ett behov av nya investeringar att göra sig gällande med hänsyn till nödvändiga omläggningar av driften, upptagande av nya tillverkningar för framskaffande av ersättningsvaror för importen och jämväl med hänsyn till en ökning i efterfrågan på inhemska produkter.

En avvägning av dessa tendenser för att bilda ett slutomdöme beträffande utvecklingen av industriens totala investeringsverksamhet är ännu ej möjlig. Det är för att ge ett exempel tänkbart att en nedskärning av investeringsutgifterna inom skogsindustrierna (som för övrigt redan torde ha undergått en minskning med minst 30 % sedan 1938 enligt de under våren till kommerskollegium uppgivna investeringsplanerna jämförda med värdet av de under 1938 verkställda investeringarna) utjämnas av en fortsatt ökning i investeringsverksamheten inom kraft-, belysnings- och vattenverk, där värdet av under 1938 företagna investeringar (omkring 75 milj. kr.) var av samma storleksordning som inom skogsindustrierna. Men det är för närvarande icke möjligt att precisera den kvantitativa omfattningen av nämnda i och för sig sannolika tendenser.

Då det för närvarande icke låter sig göra att bestämma utsikterna för investeringsverksamheten för olika grenar av industrien får man nöja sig med vissa mycket generella omdömen. Det bör för det första framstå som sannolikt, att mer betydande investeringsökningar, som bli nödvändiga för att lancera sådana nya projekt eller en sådan utvidgning av produktionen, som motiveras av en förväntad avspärrning, i många fall icke komma att sättas i gång förrän efter en viss tid, då läget hunnit bli klarare. I stället kan man vänta, att under fredstiden uppgjorda investeringsplaner i och med krigsutbrottet i betydande omfattning övergivits. Ett visst avbrott i den industriella investeringsverksamheten synes på dessa grunder sannolikt, i den mån vid krigsutbrottet pågående investeringar och kontrakterade maskinköp avvecklas innan för omläggningar i industriens struktur nödvändiga investeringsprojekt hunnit ta fast form.

Till den allmänt begränsande faktor som en otillräcklig materielförsörjning skulle utgöra återkommer framställningen sedan även utvecklingen på byggnadsmarknaden diskuterats, eftersom industriens investeringsverksamhet och bostadsproduktionen gentemot materielutbudet framstå såsom konkurrerande avsättningsområden.

En minskning i inkomstbildningen inom den industriella investeringsverksamheten behöver givetvis icke betyda ett från industrien härrörande deflationistiskt tryck (i relativ betydelse) på näringslivet. Som ovan framhållits, kan företagssparandet på grund av minskade vinstmarginaler eller sänkt omsättning, ha undergått en starkare reduktion än den industriella investeringsverksamheten. Det är också tänkbart, att en genom avspärningen från utländsk konkurrens i hög grad skyddad hemmamarknad möjliggör en sådan prissättning, att investeringsutgifterna komma att täckas i kanske ökad grad; en prishöjning kan motiveras av nödvändigheten av snabb avskrivning på under rådande förhållanden riskfyllda investeringar. Huruvida en prispolitik av denna art kan väntas medföra en allmän ökning i den monetära efterfrågan, beror helt på i vilken mån den kan väntas leda till en minskning i sparandet resp. en ökning i kreditgivningen inom övriga delar av näringslivet.

Om sålunda ett försök att i nuvarande läge bedöma den sannolika utvecklingen av den industriella investeringsvolymen i dess helhet ter sig vanskligt, synes *byggnadsverksamhetens utveckling* till sin allmänna tendens mera säker. Alla tecken tyda på att den icke-statliga byggnadsverksamheten under följande byggnadsår kommer att inskränkas i betydande grad. I det köpkraftsbortfall, som härigenom skulle uppstå, torde ligga den viktigaste motvikten till ett genom underbalansering av budgeten åstadkommet köpkraftstillskott, likaväl som — i motsvarighet härtill — nedskärningen av byggnadsverksamhetens kreditanspråk kan komma att lämna utrymme för en täckning av budgetbristen genom lån. På väsentliga punkter har den icke-statliga byggnadsverksamhetens nedskärning betydelse för den statliga anläggningsverksamhetens materialförsörjning. Det säger sig självt, att verkan i alla dessa hänseenden av byggnadsverksamhetens nedgång blir beroende av i vad mån de därigenom frisatta produktiva resurserna bli tagna i anspråk genom den statliga investeringsverksamhetens expansion.

Byggnadsverksamheten och särskilt bostadsbyggandet har under senare år haft större omfattning än någonsin. Grunden härtill har varit vissa strukturella förskjutningar, vilka förstärkts av högkonjunkturen. Främst till följd av rådande åldersfördelning inom befolkningen har tillväxten i hushållsbeståndet och därmed bostadsefterfrågan varit utomordentligt stark. Den industriella expansionen har betingat en hög nivå hos inflyttningen till stadssamhällena. Härtill kommer en fortskridande höjning av bostadsstandarden, vilken ytterligare drivit upp bostadsefterfrågan. Ränteläget och lättheten att erhålla krediter har å andra sidan givit byggnadsindustrien gynnsamma villkor.

Vissa svårigheter möta att beräkna det totala värdet av investeringen inom byggnadsindustrien. Den fortlöpande byggnadsstatistiken omfattar endast städer och stadsliknande samhällen, inom vilka ju dock den dominerande delen av all byggnadsverksamhet utföres. Den icke oväsentliga del av bruttoinvesteringen inom byggnadsverksamheten, som utgöres av reparations- och ändringsarbeten kan endast grovt uppskattas. Slutligen vidlåsas de värdesiffror, varmed statistikens kvantitetsuppgifter skola multipliceras, av en viss osäkerhet.

Enligt beräkningar av 1934 års byggnadsindustrisakkunniga skulle år 1935 värdet av uppförda byggnader (bostadsbyggnader och andra) ävensom ändrings- och reparationsarbeten utgöra 740 à 790 milj. kronor, varav c:a 590 milj. för uppförda byggnader och 150 à 200 milj. för ändrings- och reparationsarbeten. Bostadsproduktionen skulle nämnda år representera ett värde av c:a 460 milj. kronor, varav 360 milj. i städer och stadsliknande samhällen och 100 milj. på den egentliga landsbygden, och byggnadsverksamhet för andra än bostadsändamål ett värde av omkring 130 milj. kronor.

Sedan år 1935 har nivån för byggnadsverksamheten ytterligare stigit, ävensom byggnadskostnaderna. Bostadsproduktionen i städer och stadsliknande samhällen (gemensamma orter) uppgick sålunda år 1938 till c:a 99,000 eldstäder mot c:a 77,000 eldstäder år 1935. Att döma av preliminära uppgifter för innevarande år synes produktionsomfattningen ha varit i fortsatt växande. Även byggnadsverksamheten för andra än bostadsändamål låg år 1938 betydligt över 1935 års nivå i de orter, som omfattas av den fortlöpande byggnadsstatistiken. Det synes icke finnas anledning att antaga, att de statistiskt icke redovisade delarna av byggnadsproduktionen, vars viktigaste poster äro byggnadsverksamheten på den egentliga landsbygden samt ändrings- och reparationsarbeten ha utvecklats på ett väsentligt annat sätt.

Om hänsyn toges till de senaste årens stegring i byggnadsvolymen och därjämte till att byggnadskostnaderna nu ligga på en något högre nivå än 1935 torde med utgångspunkt i byggnadsindustrisakkunnigas beräkningar värdet av det gångna årets byggnadsproduktion kunna approximativt uppskattas till bortåt 1 miljard kronor. Häri äro då inräknade värdet av ändrings- och reparationsarbeten. Enbart bostadsproduktionen torde representera ett värde av mellan 5 och 600 milj. kr. Det är utan vidare uppenbart att en starkare förändring i byggnadsverksamhetens omfattning har väsentlig betydelse för hur den icke-stalliga investeringsverksamheten i dess helhet kommer att utveckla sig.

Enligt den undersökning av läget på byggnadsmarknaden, som nyligen utförts av socialstyrelsen, synes det uppenbart, att byggnadsverksamheten under följande byggnadsår kommer att kraftigt nedskäras. Socialstyrelsens undersökning grundar sig på uppgifter från enskilda byggnadsföretagare, stadskommuner samt byggnadsnämnder rörande föregående års byggnadsverksamhet, byggnadsplanerna för nästföljande års verksamhet samt den inverkan som de efter 1 september inträdda förhållandena haft på dessa byggnadsplaner. Dessutom ha uppgifter inhämtats rörande speciella svårigheter som yppat sig beträffande kreditförhållanden, materialförsörjning o. s. v.

Styrelsen framhåller, att ett försök att på basis av de inhämtade uppgifterna bygga en prognos rörande byggnadsverksamheten under följande byggnadsår givetvis måste vidlåsas av samma osäkerhet som i nuvarande läge av naturliga skäl präglar byggnadsföretagarnas egna planer. Det anses emellertid icke finnas skäl att antaga, att uppgifterna ge uttryck för någon allmän optimistisk eller pessimistisk tendens bedömningen av läget och möjligheterna, så som dessa tedde sig vid tidpunkten för uppgiftslämnandet (omkring 1 oktober). Sedermera inträffade omständigheter, särskilt på kreditmarknadens område, torde snarast ge fog för den uppfattningen, att de av byggnadsföretagarna såsom kvarstående redovisade byggnadsplanerna representera en överskattning av den kommande utvecklingens möjligheter ur det icke-statliga byggnadsföretagandets synpunkt.

Som undersökningens huvudresultat betecknar socialstyrelsen, att enligt de av byggnadsföretagarna lämnade uppgifterna de efter krisens inträde kvarstående byggnadsplanerna ha en omfattning, som är mindre än hälften av föregående års byggnadsverksamhet. Om hänsyn toges till att materialets representativitet är olika i olika ortsgrupper erhålles en ännu starkare nedgång i den beräknade verksamheten.

I det förebragta materialet torde det av större och medelstora byggnadsföretagare utförda hyreshusbyggandet vara starkast representerat, under det att det mindre byggandet (egnahem o. d.), ändrings- och reparationsarbeten samt det på entreprenad utförda byggandet för andra än bostadsändamål äro underrepresenterade. Socialstyrelsen framhåller emellertid att resultatet av enquêterna bland byggnadsföretagare och byggnadsnämnder icke synas ge fog för antagandet, att egnahemsbyggandet och det mindre byggandet över-

huvud skulle — enligt nu föreliggande planer — komma att utvecklas på sådant sätt, att undersökningens resultat beträffande inskränkningstendenser i byggnadsplanerna i deras helhet skulle kräva mera betydande modifikationer. Ändrings- och reparationsarbeten torde komma att drabbas snarast hårdare än nybyggnadsverksamheten av vissa materialsvårigheter, särskilt i fråga om rörlednings- och målningsarbeten. Vad slutligen angår byggnadsverksamhet för andra än bostadsändamål tyda undersökningens siffror på en relativ förändring av praktiskt taget samma omfattning som bostadsbyggandet.

Den kommunala och av kommunerna i olika former understödda byggnadsverksamhet, som innevarande höst planerats, synes ha varit av betydande omfattning, särskilt i de största städerna. Då beslut rörande igångsättande, uppskjutande eller inställande av dessa arbeten i stor utsträckning ännu icke fattats, är det icke möjligt att nu bedöma frågan huruvida den kommunala byggnadsverksamheten kan komma att mera avsevärt påverka byggnadsverksamhetens totala omfattning under följande år. Det förefaller dock icke sannolikt, att så kan bli fallet, om man ser till byggnadsverksamheten i hela riket.

Under den självklara förutsättningen, att icke i fortsättningen förhållandena på ett icke nu bedömbart sätt så utveckla sig, att byggnadsverksamhetens villkor radikalt ändras, synes man sålunda ha anledning att som sannolikt antaga, att byggnadsverksamheten under följande byggnadsår kommer att starkt inskränkas. Med hänsyn till föreliggande omständigheter är även detta naturligt. Också utan de komplikationer, som krigsutbrottet medfört, torde byggnadsverksamheten under följande år ha visat nedgång från de senare årens exceptionellt höga nivå. Av de nytillkomna svårigheterna äro otvivelaktigt kreditförhållandena av mest utslagsgivande betydelse. Man synes allmänt räkna med att en mera avsevärd höjning av hyresnivån vid nuvarande inkomstförhållanden icke är möjlig och under sådana omständigheter måste — då samtidigt materialprisstegring inträtt och vissa driftskostnader för fastigheter även ökats — kreditvillkorens försämring verka starkt hämmande.

Graden av den sannolika inskränkningen i den icke-statliga byggnadsverksamheten kan givetvis angivas endast inom vida gränser. Med hänsyn till det i socialstyrelsens redogörelse och härövan anförda synes det finnas fog för omdömet, att om nu bedömbara förutsättningar icke ändras, den icke statliga byggnadsverksamheten under följande år sannolikt kommer att utgöra mellan hälften och en tredjedel av den under föregående år.

Enbart för bostadsbyggandets del skulle detta innebära en begränsning, vars storleksordning kan uppskattas till omkring 300 milj. kronor. Den förut angivna siffran av nära 1 miljard kronor för värdet av den totala byggnadsverksamheten innefattar även den statliga byggnadsverksamheten, som ingår med en svårbestämbar del. Med hänsyn dels härtill, dels till underrepresentationen i socialstyrelsens material för vissa delar av byggnadsverksamheten, såsom egnahemsbyggandet och byggandet för industriella ändamål, dels slutligen till att det för tillgodoseendet av de socialt mest angelägna bostadsbehoven kan visa sig lämpligt med stöd åt bostadsbyggande i vissa former, är det vanskligt att försöka en uppskattning av den sannolika nedskärningen av den totala investeringsvolymen inom den icke-statliga byggnadsverksamheten. Med den vaghet i omdömet, som i förevarande sammanhang är naturlig och nödvändig, torde dock kunna sägas, att en minskning av investeringen inom den icke-statliga byggnadsverksamheten med 3—500 milj. kronor ter sig sannolik. (Härvid har hänsyn icke tagits till den nu oberäknliga höjningen av byggnadskostnaderna för den kvarstående produktionen.)

När en dylik investeringsminskning skall vägas mot en statlig investe-

ringsökning och dess verkan på köpkraftsutveckling, kreditbehov och materialtillgång skall bedömas, måste såsom förut framhållits hänsyn givetvis tagas till huruvida och i vilken grad den statliga investeringsexpansionen tager i anspråk de genom den icke-statliga byggnadsverksamhetens nedgång friställda produktiva resurserna. I särskilt hög grad gäller det, att omflyttningsproblemet på arbetsmarknaden har ett intimt samband med här berörda frågor.

Bedömd isolerad får begränsningen i byggnadsverksamheten antagas ha en direkt köpkraftsminskande verkan av betydande räckvidd.

Ett oeftergivligt villkor för att den totala investeringsverksamheten — inklusive offentliga anläggningar, rustningsutgifter m. m. — skall upprätthållas på en viss nivå är uppenbarligen en tillräcklig *tillgång på material och arbetskraft*. I den mån produktionskapaciteten icke varit fullt utnyttjad eller material och arbetskraft kunna omdirigeras och överföras från andra användningsområden förefinnes en viss för olika faktorer varierande elasticitet i tillgången. Vidare kan ett inom investeringsverksamheten nyttjat material i regel inom vissa gränser ersättas med andra varor. Vid en växande total investeringsefterfrågan kan en successiv anspänning av elasticitets- och substitutionsmöjligheterna, vilken under okontrollerade förhållanden sannolikt åtföljes av en accelererande prisstegring, nå punkter, där tillgången på vissa för investeringsverksamheten nödvändiga råvaror åtminstone för en tid blir absolut oelastisk. En fortsatt ökning av investeringsvolymen blir härmed omöjliggjord, vilket givetvis icke hindrar, att priserna i konkurrensen om de knappa råmaterialen kunna undergå en fortsatt höjning.

Den för varje tidsintervall av materialtillgången bestämda, teoretiska gränsen för investeringsvolymens utvidgning *kan* bli aktuell under den period, som är av intresse för de aktuella finanspolitiska frågorna. Under fredsförhållanden verkar importen normalt som regulator vid en tendens till anspänning av de inhemska elasticitetsmöjligheterna; en ökad import kan i allmänhet hindra en prisstegring utöver världsmarknadsnivån. Under rådande förhållanden kan emellertid en försvårad eller helt förhindrad import av viktiga investeringsmaterial framkalla en nära nog fullständig brist på elasticitet i tillgången. Vid bedömningen av investeringssituationen i Sverige från ifrågavarande synpunkt bör man vidare observera, att de industrier (järnverken, maskin- och cementindustrien), som leverera de nödvändiga råvarorna för nästan all investeringsverksamhet, före krigsutbrottet arbetade med nära nog fullt utnyttjande av kapaciteten. Sannolikheten talar för att en minskad tillgång på från utlandet importerade råmaterial (tackjärn, skrot, kol m. m.) kommer att medföra en viss minskning i utbudet. Samtidigt har man att vänta en kanske väsentligt nedskuren import av handelsjärn och maskiner, som endast på vissa punkter kan bli kompenserad av minskad export.

Det är icke nu möjligt att ange ett mått på en sannolik minskning i tillgången på ifrågavarande investeringsvaror. Det må vara tillräckligt att som exempel anföra följande uppgifter till belysande av riskerna för en allvarlig försämring i underlaget för den inhemska investeringsverksamheten. Av den totala förbrukningen av handelsjärn inom landet täcktes under åren 1936—1938 omkring 50 % genom import, medan åtgången av skrot och tackjärn för det inom landet framställda handelsjärnet till avsevärd del bestod av utländska råmaterial. Enligt konjunkturinstitutets utredningar uppgick vidare utländska maskiners andel i värdet av inom landet för investeringsändamål inköpta maskiner till omkring 35 %.

Utvecklingen av den totala investeringsverksamheten under det närmaste året måste bedömas med utgångspunkt från möjligheten av en väsentlig

minskning i tillgången på ordinärt järn, som endast i mycket begränsad utsträckning kan ersättas av inhemskt kvalitetsstål. En knapphet på järn kan visserligen till en del kompenseras genom övergång till järnbesparande konstruktioner m. m., men det bör å andra sidan hållas i minnet, att utbudet av andra byggnadsmaterial såsom cement och tegel icke torde kunna ökas väsentligt inom en kort tidrymd. Med hänsyn till begränsad total tillgång på vissa för investeringsverksamheten nödvändiga råmaterial är det alltså möjligt, att åtminstone för en tid en gräns sättes för den totala investeringsverksamhetens volym, som ligger icke oväsentligt *lägre* än nivån före krigsutbrottet. Svårigheten att i nuvarande läge söka nå fram till kvantitativt precisering av den sannolika utvecklingen i förhållandet mellan tillgång och efterfrågan på material torde klart framgå av ovan lämnade exempel. Det är teoretiskt tänkbart men praktiskt osannolikt att nedgången i byggnadsverksamheten blir av sådan omfattning, att begränsningen i materialförsörjningen trots de ökade statliga behoven ej framtvingar någon mera väsentlig reduktion av industriens investeringar.

Köpkraftsutvecklingen och budgetens balansering.

Det är vanskligt att i en sammanfattande analys av utsikterna för utvecklingen av köpkraften söka koordinera i det föregående framlagda synpunkter och därvid samtidigt samordna dem med konsekvenserna av ifrågasatta statsfinansiella åtgärder. Några anspråk på en fullständig bedömning kunna under rådande förhållanden icke ställas.

De från nuvarande utgångsläge förutsebara och i och för sig sannolika utvecklingsmöjligheterna för produktion, sparande och investeringsverksamhet kunna komma att ställa penning- och finanspolitiken inför vitt skilda alternativ. Arten av dessa torde ha framgått av det föregående. Eftersom finanspolitiken emellertid redan i nuvarande oklara läge måste ges en följande fast utformning är det nödvändigt, att man bildar sig ett omdöme, hur de i det föregående angivna, som möjliga betecknade tendenserna kunna väntas slå mot varandra. Till den uppfattning om den mest sannolika utvecklingen hos inkomster, pris m. m., som i det följande utvecklas, ha anknutits vissa reflexioner rörande möjligheter att *andra* alternativ komma att göra sig gällande.

En minskning i sysselsättningen och materialförbrukningen inom exportindustrierna och byggnadsverksamheten och även inom investeringsverksamheten i övrigt har betecknats som sannolik. Det kan möjligen dröja en viss tid, innan en minskad aktivitet inom byggnadsverksamheten eller exportindustrien har börjat verka. Under en övergångstid, innan nya tillverkningsgrenar hunnit upptagas i tillräcklig omfattning, kunna dock å andra sidan driftinskränkningar på olika områden av näringslivet föranledda av materialbrist, förskjutningar i efterfrågan m. m., medföra köpkraftsbortfall. Vid en stark avskärning av importmöjligheterna från utlandet kan en avsevärd rubbningsarbetslöshet uppstå, som endast så småningom kan väntas bli övervunnen. Effekten på den totala nationalinkomsten av ovan som sannolika betecknade tendenser till inkomstminskning kan till en del väntas bli kompenserad av primära inkomstökningar på andra områden. Prishöjningar ha i vissa fall ägt rum utöver vad som kan anses vara betingat av ökad knapphet, och ha betytt en ökning i nettointkomsterna. Under förutsättning, att en försiktig politik med hänsyn till lönesättning och prisbildning på jordbrukets produkter i fortsättningen föres, och därjämte de prisövervakande organen i huvudsak lyckas förhindra uppkomsten av spekulationsbetonade vinster inom industri och handel, synes det dock rimligt att antaga att angivna primära tendenser till inkomstminskning komma att överväga.

Den primära tendensen hos den samlade nationalinkomsten i sjunkande riktning kan i hög grad modifieras av förändringar i köpkraften av annat ursprung. Det har sålunda ovan angivits som sannolikt, att sparandet kommer att undergå en minskning, varigenom utgifterna för konsumtion uppehållas i större omfattning än den sänkta inkomstnivån i och för sig normalt skulle betinga. Spänningar mellan tillgång och efterfrågan kunna på detta sätt uppstå inom konsumtionsvarusfären, som eventuellt kunna ge upphov till vinststegringar och senare sekundära inkomstökningar. Risken för en sådan spänning ökas givetvis i den mån importsvårigheterna växa och material och eventuellt även arbetskraft måste överföras för att tillgodose försvarsändamål. Ett mer betydande inkomst- och köpkraftstillskott uppkommet på grund av en underbalanserad budget kan i ett sådant läge tänkas allvarligt öka svårigheterna att hålla prisstegringen inom sådana gränser, att spekulativa köpkraftstillskott icke bildas.

Så vitt man för närvarande kan bedöma utsikterna synes dock icke uppkomsten av en *allmän* stark spänning mellan tillgång och efterfrågan på konsumtionsvaror vara det sannolikaste utvecklingsalternativet. Å ena sidan synas betingelserna för den inhemska produktionen av konsumtionsvaror, särskilt från jordbruket, vara relativt gynnsamma. Å andra sidan begränsas den eventuella stegringstendensen hos konsumenternas efterfrågan på inhemska produkter icke endast av den sannolika minskningen i den allmänna inkomstnivån, utan även av en fördyring av importvarorna, vilken i väsentlig mån bör absorbera och binda köpkraften. Under förutsättning att farhågor för en stark allmän prisstegring icke slå rot i den allmänna föreställningsvärlden kan vidare nedgången i sparlusten väntas bli av relativt begränsad betydelse och i varje fall icke i större omfattning behöva leda till konsumtion av existerande sparkapital.

Utvecklingen av förhållandet mellan köpkraft och tillgång på konsumtionsvaror kan dock icke slutgiltigt bedömas utan beaktande av läget på penning- och kapitalmarknaden, och hur detta påverkas av den ifrågasatta finanspolitiken. En betydande åtstramning kan här väntas äga rum dels genom minskat sparande såväl från enskildas som från företagens sida, dels på grund av ett sannolikt underskott i betalningsbalansen med utlandet. Denna process kommer att automatiskt innebära en direkt beskränning av de medel, som ställas till förfogande för investeringsverksamhet resp. inköp av kapitalvaror. I detta sammanhang måste också frågan om tillgången på vissa viktiga investeringsmaterial, särskilt järn, varom de statliga behoven konkurrera med den privata investerings- och byggnadsverksamheten, beaktas. Om tillgången på nödvändig materiel blir knapp, uppstår behov av en ransonering av ifrågavarande materialier. En viss begränsning av kreditökningen uppkommer härmed automatiskt.

Under ovan utvecklade förutsättningar synes ett visst genom lånefinansiering av ökade statsutgifter tillskapat köpkraftstillskott stå i överensstämmelse med de godtagna normerna för penningpolitiken. Å ena sidan kan det så vitt läget nu kan bedömas icke anses vara ett nödvändigt villkor för att förhindra en stark prisstegring att man via en mer avsevärd räntehöjning eller kreditransonering frambringa en ytterligare stark inskränkning av den privata investeringsverksamheten utöver den, som kan väntas äga rum av andra skäl. Med avseende å marknaden för konsumtionsvaror betyder den angivna slutsatsen å andra sidan att ett till sin storlek begränsat köpkraftstillskott från en underbalanserad budget tack vare vissa tendenser till köpkraftsminskning inom det enskilda näringslivet icke behöver föranleda risker för ett starkt ökat tryck i prishöjande riktning.

Bilaga B.

Tabell 1, utvisande för vissa beskattningsbara belopp dels statlig inkomst- och förmögenhetsskatt enligt 1939 års lagtima riksdags beslut, dels värnsskatt enligt propositionen, dels ock summan av nämnda skatter.

Beskattningsbart belopp, kronor	Statl. ink- och förm.-skatt med bottensskatt vid 120 %	Värnsskatt enl. propositionen	Summa	Statl. ink- och förm.-skatt	Värnsskatt	Summa
	i k r o n o r			i procent av beskattningsbart belopp		
100	5.40	2.70	8.10	5.40	2.70	8.10
500	27.00	13.50	40.50	5.40	2.70	8.10
1,000	54.00	27.00	81.00	5.40	2.70	8.10
2,000	108.00	54.00	162.00	5.40	2.70	8.10
4,000	228.00	114.00	342.00	5.70	2.85	8.55
6,000	360.00	180.00	540.00	6.00	3.00	9.00
8,000	516.00	258.00	774.00	6.45	3.23	9.68
10,000	712.00	356.00	1,068.00	7.12	3.56	10.68
12,000	948.00	474.00	1,422.00	7.90	3.95	11.85
15,000	1,302.00	651.00	1,953.00	8.68	4.34	13.02
20,000	2,092.00	1,046.00	3,138.00	10.46	5.23	15.69
25,000	2,882.00	1,441.00	4,323.00	11.53	5.76	17.29
30,000	3,872.00	1,936.00	5,808.00	12.91	6.45	19.36
40,000	5,852.00	2,926.00	8,778.00	14.63	7.32	21.95
50,000	8,232.00	4,116.00	12,348.00	16.46	8.23	24.69
75,000	14,782.00	7,391.00	22,173.00	19.71	9.85	29.56
100,000	21,732.00	10,866.00	32,598.00	21.73	10.87	32.60
150,000	37,632.00	18,816.00	56,448.00	25.09	12.54	37.63
200,000	53,532.00	26,766.00	80,298.00	26.77	13.38	40.15
400,000	125,132.00	62,566.00	187,698.00	31.28	15.64	46.92
600,000	196,732.00	98,366.00	295,098.00	32.79	16.39	49.18

Tabell 2, utvisande för vissa taxerade belopp dels statlig inkomst- och förmögen-
tionen, dels ock summan
Inkomsten utgöres

Ortsgrupp I.

Taxerat belopp, kronor	Statlig inkomst- och förmögen- hetsskatt med bottensskatt vid 120 %	Värns katt enligt proposi- tionen	Summa	Statlig inkomst- och förmögen- hetsskatt	Värns katt	Summa
	i k r o n o r			i procent av taxerat belopp		
	<i>E n s a m s t ä n d e</i>					
1,000	9.72	4.86	14.58	0.97	0.49	1.46
2,000	59.40	29.70	89.10	2.97	1.49	4.46
3,000	113.40	56.70	170.10	3.78	1.89	5.67
4,000	168.60	84.80	252.90	4.21	2.11	6.32
5,000	234.60	117.30	351.90	4.69	2.35	7.04
6,000	307.20	153.60	460.80	5.12	2.56	7.68
8,000	469.20	234.60	703.80	5.87	2.93	8.80
10,000	672.80	336.40	1,009.20	6.73	3.36	10.09
12,000	924.40	462.20	1,386.60	7.70	3.85	11.55
15,000	1,302.00	651.00	1,953.00	8.68	4.34	13.02
20,000	2,092.00	1,046.00	3,138.00	10.46	5.23	15.69
25,000	2,882.00	1,441.00	4,323.00	11.53	5.76	17.29
50,000	8,232.00	4,116.00	12,348.00	16.46	8.23	24.69
100,000	21,732.00	10,866.00	32,598.00	21.73	10.87	32.60
200,000	53,532.00	26,766.00	80,298.00	26.77	13.38	40.15
400,000	125,132.00	62,566.00	187,698.00	31.28	15.64	46.92
	<i>M a k a r m e d</i>					
1,000	—	—	—	—	—	—
2,000	—	—	—	—	—	—
3,000	23.76	11.88	35.64	0.79	0.40	1.19
4,000	50.76	25.38	76.14	1.27	0.63	1.90
5,000	98.28	49.14	147.42	1.97	0.98	2.95
6,000	152.28	76.14	228.42	2.54	1.27	3.81
8,000	282.12	141.06	423.18	3.53	1.76	5.29
10,000	423.96	211.98	635.94	4.24	2.12	6.36
12,000	596.36	298.18	894.54	4.97	2.48	7.45
15,000	926.76	463.38	1,390.14	6.18	3.09	9.27
20,000	1,589.56	794.78	2,384.34	7.95	3.97	11.92
25,000	2,379.56	1,189.78	3,569.34	9.52	4.76	14.28
50,000	7,475.16	3,737.58	11,212.74	14.95	7.48	22.43
100,000	20,847.96	10,423.98	31,271.94	20.85	10.42	31.27
200,000	52,520.76	26,260.38	78,781.14	26.26	13.13	39.39
400,000	123,993.56	61,996.78	185,990.34	31.00	15.50	46.50

hetsskatt enligt 1939 års lagtima riksdags beslut, dels värnsskatt enligt proposition av nämnda skatter.

av arbetsinkomst.

Ortsgrupp V.

Taxerat belopp, kronor	Statlig inkomst- och förmögenhetsskatt med bottenskatt vid 120 %	Värnsskatt enligt propositionen	Summa	Statlig inkomst- och förmögenhetsskatt	Värnsskatt	Summa

s k a t t s k y l d i g.

1,000	1.08	—	1.08	0.11	—	0.11
2,000	36.72	18.36	55.08	1.84	0.92	2.76
3,000	100.44	50.22	150.66	3.35	1.67	5.02
4,000	154.44	77.22	231.66	3.86	1.93	5.79
5,000	218.76	109.38	328.14	4.38	2.18	6.56
6,000	288.72	144.36	433.08	4.81	2.41	7.22
8,000	447.36	223.68	671.04	5.59	2.80	8.39
10,000	645.36	322.68	968.04	6.45	3.23	9.68
12,000	891.36	445.68	1,337.04	7.43	3.71	11.14
15,000	1,297.28	648.64	1,945.92	8.65	4.32	12.97
20,000	2,092.00	1,046.00	3,138.00	10.46	5.23	15.69
25,000	2,882.00	1,441.00	4,323.00	11.53	5.76	17.29
50,000	8,232.00	4,116.00	12,348.00	16.46	8.23	24.69
100,000	21,732.00	10,866.00	32,598.00	21.73	10.87	32.60
200,000	53,532.00	26,766.00	80,298.00	26.77	13.38	40.15
400,000	125,132.00	62,566.00	187,698.00	31.28	15.64	46.92

t v å b a r n.

1,000	—	—	—	—	—	—
2,000	—	—	—	—	—	—
3,000	6.48	3.24	9.72	0.22	0.11	0.33
4,000	33.48	16.74	50.22	0.84	0.42	1.26
5,000	60.48	30.24	90.72	1.21	0.60	1.81
6,000	100.44	50.22	150.66	1.67	0.84	2.51
8,000	218.76	109.38	328.14	2.73	1.37	4.10
10,000	350.76	175.38	526.14	3.51	1.75	5.26
12,000	505.08	252.54	757.62	4.21	2.10	6.31
15,000	813.48	406.74	1,220.22	5.42	2.71	8.13
20,000	1,437.88	718.94	2,156.82	7.19	3.59	10.78
25,000	2,227.88	1,113.94	3,341.82	8.91	4.46	13.37
50,000	7,246.68	3,623.34	10,870.02	14.49	7.25	21.74
100,000	20,581.08	10,290.54	30,871.62	20.58	10.29	30.87
200,000	52,215.48	26,107.74	78,323.22	26.11	13.05	39.16
400,000	123,649.88	61,824.94	185,474.82	30.91	15.46	46.37

Tabell 3, utvisande för vissa inkomst- och förmögenhetskombinationer dels statsskatter enligt 1939 års lagtima riksdags beslut, dels värnskatt enligt propositionen, dels ock summan av nämnda skatter.

Inkomsten motsvarar 3 % avkastning av förmögenheten. Ortsavdrag 1,400 kronor.

Förmögenhet, kronor	Taxerad inkomst, kronor	Gällande statsskatter			Värnskatt enl. propo- sitionen	Total- summa	Gällande statsskatter			Värn- skatt	Total- summa
		Statl. ink- och förm.- skatt	Särsk. skatt å förmögen- het	Summa			Statl.ink- o. förm.- skatt	Särsk. skatt å förm.	Summa		
		i k r o n o r						i procent av taxerad inkomst			
30,000	900	—	10.00	10.00	—	10.00	—	1.11	1.11	—	1.11
40,000	1,200	5.40	20.00	25.40	2.70	28.10	0.45	1.67	2.12	0.22	2.34
50,000	1,500	16.20	40.00	56.20	8.10	64.30	1.08	2.67	3.75	0.54	4.29
60,000	1,800	27.00	60.00	87.00	13.50	100.50	1.50	3.33	4.83	0.75	5.58
70,000	2,100	37.80	80.00	117.80	18.90	136.70	1.80	3.81	5.61	0.90	6.51
80,000	2,400	59.40	100.00	159.40	29.70	189.10	2.47	4.17	6.64	1.24	7.88
90,000	2,700	81.00	130.00	211.00	40.50	251.50	3.00	4.81	7.81	1.50	9.31
100,000	3,000	102.60	160.00	262.60	51.30	313.90	3.42	5.33	8.75	1.71	10.46
150,000	4,500	221.40	310.00	531.40	110.70	642.10	4.92	6.89	11.81	2.46	14.27
200,000	6,000	353.40	510.00	863.40	176.70	1,040.10	5.89	8.50	14.39	2.95	17.34
250,000	7,500	508.20	710.00	1,218.20	254.10	1,472.30	6.77	9.47	16.24	3.39	19.63
300,000	9,000	702.20	910.00	1,612.20	351.10	1,963.30	7.80	10.11	17.91	3.90	21.81
400,000	12,000	1,172.20	1,410.00	2,582.20	586.10	3,168.30	9.77	11.75	21.52	4.88	26.40
500,000	15,000	1,760.20	1,910.00	3,670.20	880.10	4,550.30	11.74	12.73	24.47	5.87	30.34
600,000	18,000	2,392.20	2,410.00	4,802.20	1,196.10	5,998.30	13.29	13.39	26.68	6.64	33.32
800,000	24,000	3,852.20	3,410.00	7,262.20	1,926.10	9,188.30	16.05	14.21	30.26	8.03	38.29
1,000,000	30,000	5,436.20	4,410.00	9,846.20	2,718.10	12,564.30	18.12	14.70	32.82	9.06	41.88
2,000,000	60,000	15,588.20	10,410.00	25,998.20	7,794.10	33,792.30	25.98	17.35	43.33	12.99	56.32
3,000,000	90,000	27,424.20	16,410.00	43,834.20	13,712.10	57,546.30	30.47	18.23	48.70	15.24	63.94
5,000,000	150,000	52,864.20	28,410.00	81,274.20	26,432.10	107,706.30	35.24	18.94	54.18	17.62	71.80